

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

Časopis věnovaný zájmům křesťanského vychování.

S přílohou: Knihovna Vychovatelských Listů.

Paedagogické rozhledy.

Ze spisů dra. Vavřince Kellnera podává *Fr. Janovský.*

Vedlejší zaměstnání.

Každému sluší nějaké ušlechtilé zaměstnání, tedy i učitel. Kolik útěchy, radosti, však i užítku pro praktický život skýtá na př. botanika, zejména znalost léčivých bylin. Jak milo vzdělávati si zahradu! Vzácný to prostředek i k svému vlastnímu zušlechtění, jakož i k zušlechtění citů mládeže ubírající se do školy kolem zahrádky takové, anebo v ní občas pomáhající. Kde vidím u školy pěknou zahrádku — praví dr. Kellner — příznivý činím si soud i o zahradníkovi, o učiteli; kde však školní zahrada zpustlá, plná trní a bodláčí, bez ladu a skladu, všecka jako rozhárána, nikdež ani památky po krasocitu, po smysle aesthetickém, tam opět bezděky si myslím: Podobně bude ve škole! Znal jsem mladého učitele; bydlel v odlehlé vesnici; lidé tamější sotva jen nejnnutnější potřeby dobývali si ze země skrbé a neúrodné. Avšak učitel spravil si poněnáhu půdu své školní zahrádky, spravil si ji v úrodnou prst; přátelé z poblízkého města obdařili ho krásnými květinami; zasázel si je; dobře mu prospívaly. Radost bylo popatřiti na rozkošnou tu květnici. Řekl mi: Zde jediná moje radost, moje zotavení po vyučování; nemíti této zahrádky, ani bych zde nevydržel.

Zdaž takový příklad není prospěšen i dospělým venkovanům? Zdaž nepomůže více než dlouhé napominání a poučování?

Co říci o ovocnářství? Onoť si samo nejlepším obhajcem. Vedle školy plné čilých, červenolících hochův a dívek, což lépe se hodí než miloucká ovocná školka a libý ovocný sad? Dítě, jež pohrdne hezounkým stromečkem, jež lhostejno jest k jeho vonnému květu — aj, dítě takové už není dítětem; avšak ani učitel, jenž nezaněcuje srdce dítek láskou k přírodě, jenž nenaučí dítek rozuměti mluvě přírody, mluvě, kteráž hovoří o všemohoucím, nejmoudřejším, nejdobrotivějším, nejlaskavějším Stvořiteli — ani učitel takový není už učitelem.

Čistotnost.

Nové šaty nová mysl! V neděli i čeleď a lid služebný a dělný ve svátečním šatě přívětivěji se dívá a volněji dýchá. Jak mnohý nechtěje si pošpinit šatů, ani duše hříchem nepošpinil! Nejsouť si duše a tělo

cizí, nýbrž působí navzájem; nenadarmo nazval sv. Pavel tělo chrámem, chrámem Božím. Úcta a šetrnost k tělu blahodárně působí na mravní stránku celého života. Komu špína na šatech, na těle jest lhostejna, kdo se dovede blahým cítiti i ve špíně a kalu, ten propadl hrozně sprostotě a přístupen jest každému pokušení a svedení.

Kdo by tedy chtěl lidstvo oloupiti o neděli, hrozně by se na něm prohřešil již i proto, že by mu vzal podnět k čistotnosti a k ušlechtilějšímu užívání života. Kdo chce lidi vzdělávati a vychovávat, nesmí nedbati těchto věcí, nýbrž musí pobádati svěřence, by zachovali čistou nejen duši, nýbrž i tělo, a to z lásky k Bohu, pro Boha, od něhož pochází jak duše tak tělo. Čistotnost zachová tělo i duši zdravými; čistotný člověk má o pokušení méně. Ovšem jsou také lidé, kteří se v neděli až přílišnou čistotností, uhlazeností a úpravností oděvu blýskají, avšak čím bližší k tělu, čím bližší k duši, tím jsou ohavnější a zpustlejší; oni nevážejí si těla pro Boha jenž je utvořil, nýbrž obsluhují tělo své pro hříšný svět.

Veliká v té věci úloha našich škol; kolikráte jest jim činiti, co měla doma již matka učiniti. Netrpěmež hlav neučesaných, tváří rukou neumytých, sešitů, knih pošpiněných . . . Nezapomínejme, jak úzce souvisí čistotnost s čistotou, s cudností.

Dějepis.

Základem všech dějin jsou dějiny biblické; jsou také podstatnou oporou celého vyučování náboženského. Přirozeným pokračováním dějin biblických jsou nejdůležitější události z dějin církevních, z rozšíření křesťanství, tohoto království Božího na zemi. Zde jest učení spíše biografické než historické; jakožka v obrazích předvedou se žákům osobnosti, jež si získaly největší zásluhy o církev svatou ve světě vůbec a v naší vlasti zvláště; při tom stále se poukazuje, že veškeré dějiny nejsou leč výchov hříšného ducha lidstva Bohem k Bohu. Nebudtež opomenuty osobnosti Nerona, Diokleciána, Konstantina Velikého, Juliána, Chlodvíka, Karla Velikého, Rostislava, sv. Cyrilla a Methoděje, Bořivoje, sv. Ludmily, sv. Vojtěcha atd.

Špatným byl by učitelem, kdo by nedovedl k dějinám církevním připojití nejdůležitějších údajů z dějin vlasteneckých. Či srdce plane pro království Boží, tenž zanítí láskou k Bohu i srdce svěřené mládeže; či srdce upřímnou láskou objímá drahou vlast, tenž podobnou láskou nadchne i srdce žáků. Při tom však třeba stále pamatovati, že bez náboženství není pravé lásky k vlasti, že láska vlastenecká bez náboženství podobá se stromu zasazenému do písku: třebaž že rozkvetne, však ovoce nepřinese, zvadne, uschne, zahyne.

Dočkejme času.

Mnohá zrna zachovají si léta, po dlouhá léta klíčivou sílu; jsou zatím někde ukryta v sypkém písku, nebo v mrtvém kamení, nebo na jiném místě a čekají dne svého vzkříšení. V příhodný pak čas a na pravém místě, osvěženo rosou nebeskou procitne takořka zrno takové, vyklíčí, zazelená se, roste a roste a vydává svědectví o věčnosti života.

Tak jest i s námi lidmi. Daltě nám Bůh paměti a podivuhodnou silou její půdu, v níž mnohá zrna zatím dřímá, až pak v pravý čas vzejde a vzroste. Kéž bychom se podobali Josefu Egyptskému! Kéž bychom za sedm úrodných let svěžího života svěřené nám mládeže hojnost zrn uklá-

dali do paměti její, aby pak za suchých, neúrodných příštích let bylo z čeho žít!

Šesté přikázání Boží.

Co se týče šestého přikázání Božího, zapominají mnozí, že i stydlivost taková patří k andělům strážným od Boha zde určeným, a že hřích štítí se světla, že zlo rádo ve skrytě bývá pácháno; mluvívají v té příčině mnohdy tak otrle a nečestně, že stydno naslouchati. Čeho cudný a počestný člověk u přítomnosti dospělých, rovněž cudných a počestných, nemůže mluvit bez nitrného odporu a studu, to nepatří ani před děti, ani do školy. Zdeť jest nitrný hlas správného svědomí neklamným měřítkem, kam až poučování rozšířiti, zdeť nám spíše negativně než pozitivně působiti.

Vše, co stydlivost zvyšuje, hájí zároveň cudnosti, chrání od necudnosti. Stydlivost jest dobrý, nitrný, všestranný soudce; obejde se bez podrobného poučování. Napadne-li dětem něco, čeho zjevně konati neviděly lidi dospělé, zajisté neubrání se myšlenky: Toť hřích! Příkladem doporučí se příběh Noemův. Neznaje síly vína opil se Noe a ležel obnažen. Dobří synové Sem a Jafet kráčeli pozpátku a přiložili nahotu otcovu. Zdeť vidíme, co jest stydlivost a co dělá. Kdo dovede dětem podati tento příběh se svatou vážností a mravní důstojností, mnoho přispěje k jejich cudnému chování. Můžeme dospělým dítkám směle říci, že v rodině má muž ženu milovati více než kteroukoli bytost pozemskou a zachovati jí věrnou lásku až do smrti; a navzájem zase žena mužovi. Tím řečeno dost; neboť co jsou hříchy proti VI. přikázání Božímu, leč hříchy proti oné slíbené lásce, slíbené ve svatou chvíli před oltářem Božím?

Tělocvik.

Kde tělocvik usiluje o něco jiného než o zdravé tělo, o lepost a slušnost v zevnějších projevech člověka, o harmonii mezi tělem a duší — kde chce tělocvik něco jiného: na bludné ocítá se cestě. U jemnocitných Athéňanů i gymnastickými cviky zušlechťovala se duše. Mužný sebecit, duchapřítomnost, ráznost, mysl k činům stále hotová, obětavost pro vlast — toť cíle gymnastiky athénské. Nešetři-li se toho u nás, zbudní a zhrubne mládež tělocvikem.

Breviř učitelův.

Ve výborné knize paedagogické byla kdys doporučena učitelstvu jako nezbytný breviř XII. kapitola epištoly sv. Pavlu k Římanům:

„Protož prosím vás, bratři, skrze milosrdenství Boží, abyste vydávali těla svá (t. j. sami sebe) v oběť živou, svatou, Bohu libou, rozumnou službu svou (t. j. rozdílnou od oběti a bohoslužby pohanů i židů.) A nepřipodobňujte se tomuto světu; ale opravte se v novotě smyslu svého, abyste zkusili, která jest vůle Boží dobrá a líbezná a dokonalá.

Neboť pravím vám skrze milost, kteráž mi dána jest, všechněm, kteří jsou mezi vámi, aby ne více o sobě myslili, než sluší mysliti, ale aby myslili k střídmosti a jakž Bůh jednomu každému udělil míru víry.

Nebo jako v jednom těle mnohé údy máme, ale nemají všichni údové jednotejného díla, tak jsme mnozí jedno tělo v Kristu a každý zvlášť jeden druhého spoluúdem.

Majice pak dary rozdílné podle milosti, kteráž dána jest nám: buďte prorocťví, kteréž se děj podle pravidla víry — buďte úřad, kterýž se konej

v posluhování — buďto že kdo učí, pracuj v učení — kdo napomíná, trvej v napomínání — kdo uděluje, uděluj ve prostnosti — kdo jest představeným, budiž jím s pečlivostí — kdo činí milosrdenství, čiň je s veselím.

Milování budiž bez pokrytectví; nenávidíce, což zlého, přidržujice se, co dobrého jest; láskou bratrskou se vespolek milujice, uctivosti ve spolek předcházejice; v pečování jsouce neleniví, duchem vroucí, Pánu sloužící; v naději se radující, v soužení trpělivi, na modlitbě ustaviční; v potřebách se svatými se sdělující, hostinství ochotně prokazující.

Dobrořečte těm, kteří vám protivenství činí; dobrořečte a nezlořečte. Radujte se s radujícími, plačte s plačícími; rovnomyšlni ve spolek jsouce (t. j. nikdo se nevypínej nad druhého; jsmeť sobě v Kristu rovni); ne vysoko myslíce, ale k nízkým se myslí sklánějice. Nebuďte opatrní sami u sebe; žádnému zlého za zlé neodplacujice; opatrujice (t. j. opatrně konajice) dobré, netoliko před Bohem ale také přede všemi lidmi.

Může-li to býti, což na vás jest, se všemi lidmi pokoj majice; ne sami se zastávajice, nejmilejší, ale dejte místo hněvu; nebo psáno jest: Mně pomsta, jáť odplatím, praví Pán (t. j. nemstěte se sami, ale zůstavte pomstu Bohu). Ale lační-li nepřítel tvůj, nakrm jej, žizni-li, dej mu píti; nebo to čině, uhlí řeravé shrneš na hlavu jeho (t. j. přivedeš ho k zardění a k poznání sebe). Nedej se přemoci zlému, ale přemáhej zlé dobrým."

Přečetl jsem si tuto kapitolu — podotýká věhlasný paedagog dr. Kellner — pozastavil jsem se zvláště u třetího, sedmého, dvanáctého verše, v nichž tak významná slova promluvena nám učitelům; avšak b r e v í ř e m učitelovým nazval bych spíše evandélium Páně. Přívětivost božského Spasitele k dítkám, způsob jakým učil, obrazy, podobenství — jeho klidnost a trpělivost — aj, toť vzor, jemuž se klaněti, podle něhož všecku duševní činnost spraviti. Podobenství o rozsévači, o kookoli a pšenici, o marnotratném synu, o svěřených hřivnách — jaká to paedagogika! V každé škole měl by býti obraz Spasitelův, jak mile vítá dítky, jak jim žehná. Pohled na obraz ten zapudil by s jazyka učitelova už chystané příkré slovo, uchlácholil by ruku už k trestu se chystající. Pohled na obraz ten připomenul by mu, že Syn Boží nepřišel, aby si nechal sloužiti, nýbrž aby sám jiným sloužil; že nehledal své cti, nýbrž cti Otcovy; že si nevyhrazoval titulu rabbiho či učitele a že nikdy neumdlával, třebaž že neměl, kam by hlavy sklonil.

Služba školní není jenom lidskou službou, nýbrž podle nitrné podstaty a účelu svého jest to služba Boží; ovšem lidé tohoto světa často ji označují jen lidským dílem a jenom po lidsku ji chtějí využítkovati. Za ustavičné sháňky po samém zisku a požitku mnohý ani nevzpomene věčnosti; vzdělaností a vědou prý se všecko zhojí. Běda časům příštím, bude-li sháňky oné přibývati a bude-li zanedbáváno srdce lidské.

Modlitba.

Čím jest oku světlo, tím jest modlitba srdci lidskému; dobře ji nazvali dechem duše. Šťastný učitel, jenž naučil děti dobře se modliti; umějíť obcovati s Bohem; vědí, odkud pochodí, kam všecek život jejich směřuje, k Bohu, za nímž duše lidská stále se obrací, jako květina za sluncem. Podivujž se dítě Bohu vždy více a více, mějž k Bohu vždy větší a větší úctu; budiž si pokorně vědomo, že na Bohu úplně závisí; poznávejž, s jakou láskou a milostí Bůh panuje — a modlitba bude následovati, jako plod následuje po květu. Kdo však nedovede vyučováním dítěti k poznání

onomu dopomoci, ba kdo ani sám poznání toho nemá, neměl by věru ani býti učitelem.

Pravá modlitba tam, kde právě vyučování; právě vyučování, kde právě srdce tluče v řadrech učitelových, srdce planoucí láskou k Bohu a k lidem.

Spisy pro mládež.

Spisů pro mládež přibývá a přibývá. „Knihovny“ mládeže se množí a množí. Kéž by však to byly povždy pravé, přiměřené spisy, jež mládeži v každé příčině svědčí!

Nelze schváliti knížky, která není z jiné příčiny psaná, leč jen na zábavu a na ukrácení chvíle. Mařiti čas, plýtvati časem, tak drahým statkem, toť pošetilost. Těkavé ditky „roztěkají“ se četbou takovou ještě více a pozbudou záliby na četbě zdravé. Každá knížka pro mladé čtenářstvo má míti cílem vůli dobře spraviti, srdce pro dobro rozohniti a zároveň podati i užitečné vědomosti a pravidla pro život. Vypravované příběhy mějtež základ v čilém svěžím životě, a ne pořád jen v titěrnostech, jakéž se spatřují v dětské světničce. Mylí se, kdo myslí, že v dětských spisech mohou a mají zase děti mluvíti a jednati; jako se mládež v životě ohlíží po vzorech lidí dospělých a jimi — třebaš nevědomky — se spravuje, tak může a smí býti i ve spisech pro děti.

Zavrhnouti a zamítnouti jest spis, jenž z malých čtenářů nadělal jen způsobilých, uhlazených, zdvořilých loutek pro divadlo světa a proto hlásá jim jen jakousi zevnější morálku, jejímž cílem jenom chvála lidí, jenom lidem se zalíbiti. „Musíš býti čistotný, sic bys se druhým nelíbil. Nesmíš lháti, sic by ti druzí nevěřili. Nesmíš krásti, sic by si druzí na tebe prstem ukazovali!“ Tak se píše ve spisech pro mládež. Máme však jiné ústředí, jinou pohnutku všeho jednání — nejsvětější vůli Boží. Toť kompas všeho lidstva, tedy i mládeže.

Ovšem nemíníme, aby ke každému dobrému skutku, ke každému šlechetnému předsevzetí, ke každé dobré myšlence byl připojen mravoučný povzdech, mravoučné pravidlo; skutky mluví samy. Varujme se moderní chyby, nevychovávejme ustavičně jenom slovy, nechme i příklady mluvíti!

Spis pro mládež nebudiž románem. Jest jím, shání-li spisovatel jenom úžasné, spletité, dobrodružné a hrozné události; rozplývá-li se ve sladkobolných, mazlivých líčeních; libuje-li si v sentimentálních reflexích, místo aby děj se klidně vyvíjel. Takovýmto spisem podává se mládeži strava nebezpečná, překořeněná; obrazotvornost zbujní, skutečný život mizí a ztrácí se; dostavuje se nespokojenost, omrzlost, zoufalost, ba i sebevražda.

Kdo kreslí stále jen karikatury, sotva zobrazí ušlechtilou postavu; kdo viděl mnoho nepočetného a špatného, stane se otrlým, přivykne tomu a pozbude smyslu pro dobro a krásu. Špatný tedy spis pro mládež, který se přílišně obírá zločinci. V pravdě zdařilý spis pro mládež se zálibou si přečte i dospělý člověk.

Příště dále.

Dějiny a věda lékařská obranou cudnosti.

Pokus o drobnou studii ethickou.

Sestavil *Bedřich Konařík*.

Pokračování.

Necudnost sáhla drzou rukou brzo i po chrámech. Chrámů a budov přilehlých používáno k rozkoši. Panující šero vše usnadňovalo . . . „Právě chrámy jsou místa, kde mezi oltáři kuplířství se provozuje“ (Tert. Apol. c. 15). Minucius vyčítaje pohanům nemravnost praví: „ . . . většina římských vestálek byla potrestána pro necudnost, a ty, jež nebyly potrestány, byly jenom šťastnější se svou necudností; nikde se neprovozuje více smilstva a cizoložstva nežli mezi oltáři od kněží; a v síních služebníků chrámových bují rozkošnictví palčivěji nežli v nevěstincích.“*) Římské svatyně a kněží Isidiny byly proslulé v tom ohledu. „Jako Isis sama byla Zevovi nevěstkou, tak dělá i druhé nevěstkami.“ (Ovid. Am. 1. 77.)

Velmi zhoubný vliv měl cizí kult, zvláště Cybelin. Začátky jeho vidíme už r. 204 př. Kr. Dionysios Halikarnasský chválil za Augusta, že se toho kultu nikdo z Římanů neúčastnil. Leč už za téhož císaře se začalo. Proptertius lituje účastníky kultu a Catullus prosí Matku bohů, aby jeho dům nebyl schvácen tou zuřivostí. Za Nerona a Domitiana zuřivost zasáhla celý národ. S vykleštěnými kněžími Cybely, kteří se potloukali, hráli, tancovali a krváceli, kráčeli a divočili Římané za pronikavých, vyjících zvuků, za hlaholu cymbálů a bubnů, váleli se ověnceni břečtanem, zraňovali se na mužských údech, řezali si ruce a údy ostatní, zabíjeli se a krvácejíce na zemi v ranách vysílali modlitby k nejvyšší bohyni. „Ano, bylo to pravé náboženství pro římskou cháttru, posvěcení nejvyššího smyslného opojení božským kultem, a negace této smyslnosti krvavým, rychle přestálým pokáním, a nekonečné, neklidné střídání jednoho i druhého.“**)

Tak svíjeli se dva kulturní národové, řecký a římský na sotnách, vyčerpávajíce poslední zbytky energie. A zatím přišlo křesťanství a zachraňovalo, co se zachrániti dalo svým čistým, vskutku eminentně svým názorem na pohlaví. Leč samo pohanství, ač vybouřeno v pohlavní perversitě, probouzelo se přece z chlípných snů . . . Důkazem toho jsou Epiktet a Plutarch, filozofi pohanští z prvých dob křesťanských. Křesťanství nemělo vlivu na ně (leđa snad tajemný, duševní,) neboť ho neznali, a pokud ho znali, opovrhovali jím. Došli k pěkným názorům na manželství jako k pravdě více méně přirozené přirozenou cestou logického myšlení.

Epiktet, ač zrazuje mudrci stav manželský, ježto zaplétá člověka se zevnějšími poměry, přece má mnoho smyslu pro ctnosti rodinné. V dokonalém manželství jest cizoložství zapovězeno před bohy i lidmi, nicméně — zase ústupek pohanský — má žena míti s mužem shovění, jestli tak sláb, že miluje i jiné.***) Plutarch mínil, že manželství nesluší se zakládati jen na půvabu zevnější krásy, vždyť tato brzo pomine. Při volbě má se hleděti na vzájemnou náklonnost duší. Uznával právo žen, aby vychovány byly v každém druhu vzdělání a nazval převráceným jednáním dávati přednost lásce k jinochům před láskou k ženě, nadané zvláštním roztomilým půvabem. Za nejkrásnější ctnosti ženy považoval cudnost, mravnost a

*) Keim str. 557.

**) Srv. Keim 116 str.

***) Srv. Keim 374. Epikt. Euch. 2. 4.

skromnost. *) Žena má muže poslouchati, ale vláda mužova má býti vládou rozumu. Manželství nemá býti tyranstvím, nýbrž společenstvím všech zájmů. Vše má býti společno, bohové, příbuzní a přátelé, tělo, život a jmění, radost i žal . . . **)

* * *

Zdravou a dobrou půdu pro své principy cudnosti našlo křesťanství u středověkých národů germánských a slovanských.

Již Tacitus velebí „inexhausta pubertas“ u starých obyvatel Germanie. Velikou jejich předností bývala posvátná úcta k manželství a s tím spojená úcta a šetrnost k ženskému pohlaví. Skoro jediní mezi barbary spokojili se Germané s jedinou ženou. „Žena a muž jako jedno tělo, jeden život tak, že jejich myšlenky a přání nezacházejí dál, a že milují nikoli muže jako muže, nýbrž v něm svaté zákony manželství.“ ***) Dívka následuje muže dobrovolně, nejsouc prodávána jako věc; neboť praví Gudrun: Až dosud měl vždy platnost mrav dobrý pána mého, že nesmí ženy pojat muž, leč jen s obou vůlí; tak žádá čest i právo. †) Tacitus praví výslovně, že „dlouhé mládí“ Germánů pochází „z jejich pozdního ženění“. Tím podal Tacit důkaz síly Germánův. V mnohých obcích nesměly se docela vdovy po druhé vdávati. Výstřednosti pohlavní byly velmi trestány. Zdrželivost mládeže velmi ctěna a zachovávána. U Sasů, předků Angličanů, mládež byla zdrženliva do 25. roku „aby nabyla větší síly svalů, vyššího vzrůstu a tím přirozeně také četnějšího potomstva.“ ***)

Když bylo germánským pannám a ženám odepřeno, aby jako služky byly přidruženy k Vestálkám, volily raději smrt. Jak vysoko Germané cenili cudnost, dosvědčuje, že velitel v Gallii Pescenius Niger obdržel od druidů čestné úkoly při bohoslužbě pro čistý život svůj. „Rei Venereae nisi ad procreandos filios porsus ignarus; denique etiam sacra quaedam in Gallia, quae castissimis decernuntur, consensu publico celebranda suscepit“ (u Aelia Spartiana. †) Postavení žen, jak už řečeno, bylo čestné. Byly považovány za bytosti přírodě a božství bližší, připisován jim dar prorockví, a ponechány jim úřady kněžské. „Inesse sanctum aliquid mulieribus et providum“ (Tacitus 18) a uvádí Veledu, Albrunu a jiné doklady. Ve Valkýrách měli Germané jakési panenské božstvo, jako Řekové v Atheně, Artemidě a její nymfách.

Mnohoženství nebylo sice Slovanům bráněno, leč dle svědectví spisovatelů pozdějších přestávali přece na jediné ženě. Více žen měli pouze zámožní vládcové a knížata.

Postavení žen bylo u Slovanů důstojné; nebyly ani střeženy, ani zamykány, jako u východních národů některých. Toto šetření přirozeného práva slabšího pohlaví ponechává dobré svědectví o mravních názorech Slovanů. ††)

* * *

Ono starozákonní: „Ó jak krásné pokolení čisté“ . . . nabylo rozmachu a vzletu teprve učením křesťanským.

V ohnivém, smyslném Orientu, kde vždy zápasila chlipnost s lidskostí a rozumem, povstal muž čistý jak ta lilie, o níž rád hovořil k zástupům, On dobrý a krásný, On Bůh a člověk, a hlásal zušlechtění, očistění, povznesení nižší stránky člověkovy.

*) Plut. Praec. coning. 4. 48. De virt. mult. 1. Amat. 21. 23. Srv. Keim 374.

***) Praec. coning. 25. 26. — 6. 11. — 15. 19. 20. 34. Srv. Keim str. 374.

***) Tacitus viz Björnstjern Björnson: Jednoženství a mnohoženství str. 7.

†) Srv. Müller str. 41.

††) Viz Riegerův Slovník naučný, 8. díl, str. 591.

Pro smilníky kající neměl slova kletby, nýbrž povznášející útěchu: Jdi a nehřeš již . . . Pro chlipníky zatvrzelé měl slova hrozby a děsu: ústy apoštola: Ani smilníci nebudou viděti království nebeského. (I. Cor. 6. 9. 10.) Neviděl, jsa čistější andělů, hřích smilství pouze v dotyku tělesném, nýbrž už v touze, v chlipné myšlence: Kdo požádal manželky bližního v srdci svém, již smilnil s ní v srdci svém. Fysická čistota nestačí, ta byla též v pohanství, zvrhajíce se v pýchu a pohrdání jiným pohlavím. Kristus žádá čistotu vnitřnou, cudnost a prostotu . . . Blahoslavení ti, kdo se sami v panictví oddali pro království nebeské, leč nestanoví panictví jako normu pro každého člověka, dodáváje ihned: Kdo může pochopiti, pochop . . .

A miláček páně, pěvec Apokalypsy, vidí sto čtyřicet čtyři tisíce, zpívajících píseň, již se nemohl žádný naučiti. „Totot jsou ti, kteří s ženami nejsou poskvrněni, nebo panicové jsou. Ti následují Beránka, kamžkoli jde.“ (Zj. 14. 4. 3.) Sv. Pavel pak, jda stopami Páně, praví: „O pannách pak nemám příkázání Páně: ale dávám radu . . .“ (I. Kor. 7. 25.) „A tak i kdo vdává pannu svou, dobře činí: ale kdo nevdává, lépe činí.“ (I. Kor. 7. 25.)

Mnohé životní vztahy uvedeny křesťanstvím ve zcela jiné dráhy, na které židé a pohané dosud málo nebo nic nebyli připraveni. Nápadně se to jeví v otázce pohlavní zdrženlivosti vůbec a dobrovolně zvoleného a plněného bezženství zvláště.

U židů, jak už řečeno, bylo hanbou býti bezdětným; vyžilým pak Řekům a Římanům scházelo mravní síly, aby se povznegli k dobrovolnému, ideálnímu bezženství. A když je i nalézáme, spočívá nikoli na mravních motivech, ne na zvláštní úctě k čistotě, ale má původ svůj v představách o sterilitě, o zmírající plodivé síle přírodní, jež se v různých božstvech representovala (Döll. Christenthum 372). Názor, že by úplná čistota souvisela se snahou po dokonalosti, nevypučel na pohanské půdě, poněvadž vyžilé pohanstvo — všobecně řečeno — ideí svatosti, modlitby, sebezapření nemělo. Bezženství nebylo něčím dobrým, naopak budilo podezření. Vždyť volili je z nízkých důvodů, aby se nemusili týrati se ženou a dětmi, aby byli ušetřeni mrzutostí. A pohlaví? To netrpělo újmy v nejmenším, naopak, hýřilo tím svobodněji v krvavých snech prostituce a pederastie. Za takových poměrů nutno za zdravé uznati opačné snahy státníkův a opravdových vlastenců, jež obmysleli zameziti agamii a opsigamii. Křesťanství, žádajíc cudnost v manželství a úplnou čistotu mimo manželství, tvrdě narazilo na tyto, jinak dobré snahy státníků, mířící k manželství. Ba tuhý odpor vyvolalo u nich křesťanství, doporučujíc panictví, jak to vidíme později v Persii. Nutno tedy uznati cudnost a zvláště panictví za prvek ryze křesťanský, jenž byl „logickým důsledkem celé transcendentní idee náboženské.“*)

Všimneme si napřed křesťanského ideálu panictví, a potom křesťanského názoru v manželství.

*

U Isaiáše čteme: „A neříkej syn příchozího, kterýž se přidrží Hospodina, řka: Odloučením oddělil mne Hospodin od lidu svého; a neříkej kleštěnec: Aj já jsem dřevo suché. Neb toto praví Hospodin kleštěncům: Kteríž by ostříhali sobot mých, a zvolili to, což já jsem chtěl, a drželi smlouvu mou: dám jim v domě svém a mezi zdmi svými místo, a jméno lepší nežli jest z synův a dcer: jméno věčné dám jim, kteréž nezahyne.“ (56. 3.—5.) Messiánský prorok vidí tuto příští církev. Není možno, aby slovy svými pomýšlel na poměrně malý počet kleštěnců na asijských dvorech královských; bylo by podivno, zrovna těmto tak vynikající los v církvi přislibovati. Také nerozuměl slovem „kleštěnec“ pohany vůbec, nýbrž lidi,

*) Drtina 181.

kteří žijí bez manželství, bez dětí, neboť pohany jmenuje „příchozími“. Izaiáš slovy těmi skutečně vyřkl proroctví o církvi budoucí, tanulyť mu na myslí zástupy eunuchů, kteří se zřekli manželství pro království Boží.**)

Uvádím toto místo, poněvadž je významné pro Nový Zákon. Připjalť Kristus na toto proroctví svůj významný výrok o kleštěncích.

Když totiž učeníci Kristovi poděšeni jsouce výroky jeho o nerozlučitelnosti manželství, mínili, že tedy je asi lépe, vůbec se neženiti, dodal Kristus: Slovo toto nechápají všichni, pouze ti, jimž dáno jest. Přisvědčil tedy mínění učeníků, že lépe jest neženiti se, ale poznámkou svou dal ihned na rozum, že ne pro každého platiti to může, pouze pro toho, kdo vnikl v taje pravdy té, a komu Bůh dal mravní sílu k zachování rady té. Mimo eunuchy, kteří se už jimi zrodili a kteří se jimi stali rukou lidskou, před oči staví Kristus eunuchy, to jest ony, kteří se dobrovolně manželství zřekli, aby bezpečněji a volněji Bohu sloužili. Tim vyřkl Kristus pravdu, že panictví má větší cenu než manželství pouze tehdy, zvoleno li „pro království Boží“.

Pavel klade důraz na týž princip všeobecný (I. Kor. 7. 1.) „Dobře jest člověku ženy se nedotýkati“, t. j. v manželství nevstupovati. Leč nepřisuzuje pravdě té cenu absolutní, že by totiž mohla prospěti každému a za každých okolností. Nutno dbáti různosti povah v něm. Jiný však, ohnivý, smyslný povahy, který stěží dovede žiti v panictví do konce života, aspoň ne bez příšerných bojů pohlavních, nechť zvolí si manželství, neboť „lépe jest v stav manželský vstoupiti, nežli se páliť“.

Má tedy panictví cenu pouze relativní. Pouze některým popřána tato milost, kdežto jiným dán od Boha smysl pro rodinný život, odvaha, by plnili všecky manželské a otcovské neb mateřské povinnosti. Na různost povah, na rozmanitost milostí nutno tedy zřetel míti.

Princip ideálního panictví je patrný v celém písemnictví křesťanském. Vždy bylo pevným přesvědčením: „Kdo vejde ve sňatek, nehřeší, ale zůstane-li kdo sám, zjedná si velikou čest před Pánem“.***) Chvály na panictví jsou plny opravdové vroucnosti. Tak uvádím aspoň sv. Jana Zlatoústého: „Dobré jest panictví, to vyznávám i já. Ba, lepší nežli svazek manželský, i v tom se s tebou snáším: ano, libo-li i to připojuji, že ono nad manželství o to vyniká, oč nebe přesahá zemi, oč andělé převyšují lidi, a ještě více, smím-li se v řeči ještě dále odvážiti“.***) Někdy následováno panictví až s asketickou přísností. Tak praví sv. Hieronym k Heliodorovi: „Ovine-li i malý synovec tvůj rámě své kolem šije tvé, ukáže-li matka tvá s rospuštěnými vlasy, rvouc oděv svůj, na prsy, které tě kojily, klesne-li před tebou na prahu otec tvůj, jdi přes tělo otce svého, prchni s očima nezaslzenýma ku znamení kříže. V této věci jest ukrutnost jedinou zbožností.“†) Vůbec místa ze sv. Hieronyma jsou velmi významna pro pochopení křesťanského panictví. Týž vysoce cení panictví, ale nezakrývá příšerných pokušení a nebezpečí, jež hrozí těm, kdož si je zvolili. Že jsme zvolili panictví, nejsme už zbaveni smyslných chtičů, vždyť pokud jsme držáni v tomto křehkém těle, pokud máme drahý onen poklad v nádobách hliněných, tož zmítán jest duch žádostí proti tělu, a tělo proti duchu, a vítězství není jisté.“††) Veliký apoštol po tolika útrapách, po tolika bojích vidí v těle svém jiný zákon, odporující zákonu svědomí, a s bolestí volá: „Mne nešťastného! Kdož vysvobodí mě z těla smrti této?“ — a my bychom

*) Döllinger 374.

**) Past. Herm. 2. 44. Drtina 141.

***) Lib. de virgin. cap. 11. Řehák 572.

†) Hier. epad Heliod. 14. Drtina 142.

††) Ep. IV. ad Eustochium. Vydání Hurterovo, str. 46.

měli se domnívati, že jsme bezpečni? Jen v několika větách odhalil Hieronym pokušení svá, ale ta stačí už, abychom se obdivovali síle ducha, křesťanstvím ovládnutého. Bydlil jsem v poušti, — tak vyprávěl světec, — jež vypráhla žářem slunečním děsný skýta útulek poustevníkům, a přece duchem byl jsem jinde; tělo bylo na poušti a duch zasedal k hýřivým rozkošem hříšného Říma. Sedával jsem samotinký, ježto hořkostí naplněno bylo nitro mé, v hrubém rouše a ve špíně. Co den jsem plakal, co den jsem vzdychal, a přepadl-li mě proti mé vůli někdy spánek, s hroznou obtíží jsem pak kosti své sbíral. Pokrm a nápoj? O těch pomlčím, vždyť poustevník za rozkošnictví považuje požití něco vařeného. Já tedy, soudruh pouze štirů a šelem, jež jsem pro strach z pekla sama se do takového žaláře odsoudil, byl jsem často přítomen rejům a tancům krasavic. Ústa byla zsinalá posty a mysl ve vychladlém těle týrána byla žáry žádostí, a před zraky člověka, jež již umřel v těle svém, žhly jediné požáry rozkoší chlípných. A tak vši pomoci zbaven, vrhal jsem se k nohám Ježíšovým, pláčem je smýval a stíral vlasem, a zpupné tělo týdenními posty podmaňoval. Nestydím se, vyznati tuto nešťastnou ubohost svou . . . Pamatuji se, že jsem často volal od soumraku do úsvitu a dříve se neustal mrskati, dokud nevrátil se na rozkaz Páně klid; ano, obával jsem se i své cely, jako svědkyně mých myšlenek: a rozhněván na sebe, prchal jsem do pustin . . . až konečně po mnohých slzách, když zrak můj vpíjel se zrovna v nebesa, nejdnou viděl jsem se v zástupu andělů a rozveselen zapěl jsem: Za vůni mastí tvých poběhneme.*) Ovšem než jednou klesnouti, lépe žiti v manželství. „Správnější by bylo vejíti ve sňatek, kráčet rovinou, než mířiti k výšinám a padnouti do prohlubně pekelné . . . Nechť nerejdí démonové tam, kde byla pohostinnu nejsv. Trojice . . .“ Pokušení velká v panictví, ale lze je přemoci, dobrá-li vůle a používá-li se všech prostředků k zapuzení nebo zabránění pokušení.

Dvě hlavně věci, jež pomáhají zachovati panictví: modlitba a přísný úběr jídla a nápoje. „Ihned, jak polehtá rozkoš smysly, nebo dráždivý oheň rozkoše projede nás sladkým žářem, vzkřikněme: Bože pomocníče náš, nebudu se báti, co způsobí mi tělo. Jakmile trochu jen člověk začne se kolísati mezi hříchem a ctností, zvolejž: „Proč jsi smutná, duše má? a proč kormoutíš mě? Doufejž v Boha, neboť ještě vyznávati mu budu, že jest spasení obličeje mého a Bůh můj . . .“ Nedejž myšlenkám růsti. Nic ať v tobě není babylonského. Dokud maličkým jest nepřítel, zabij ho: zloba nechť vyrve se v zárodku, aby nevzrostla v koukol . . .“ Je to ovšem nsnadno, ale ten jest blaženým, „kdož v zárodku potlačuje pomýšlení, jakmile mu napadají hnusné věci a přivine se ke skále: skálou však Kristus jest.“ A druhý prostředek k zachování panictví? „Mohu-li vůbec v čem poraditi a možno-li zkušenému věřiti, toť první, v čem napomínám a zapřísáhám, aby totiž snoubenka Kristova utíkala před vínem jako jedem. Toť první jest zbrání ďáblou proti mladosti. Ani lakota tak nelomcuje, nenadýmá pýcha, netěší lichocení, — snadno jiných chyb se zbavíme: tento však nepřítel v nás jest uzavřen. Víno a mladost, toť dvoji žár rozkoše. Nač tedy oleje do ohně přiléváme? Nač rozpálenému tělu dodáváme troudu? Praví sice Pavel k Timotheovi: „Již nepij vody, ale uživej skrovně vína pro svůj žaludek a své časté nemoci.“ Viz, z jakých důvodů pítí vína se připouští; aby se jím bolest žaludku a častá choroba léčila. A abychom si snad nenamluvili, že jsme chorobní, nařídil maličko pítí, radu dáváje spíše jako lékař, než apoštol (ačkoli i apoštol jest lékařem duševním). Jinak však řek: „Vino, v němž jest chlípnost“ a „dobře jest člověku vína nepítí

*) Ep. ad Eust. str. 51.—52.

a masa nepoživati (Řím. 14. 21.). Ovšem nevaruje jenom před vínem, ale před každým nápojem, jenž omamuje, nechť se už vyrábí jakýmkoli způsobem. „Cožkoli omamuje a stav mysli vyvrací, tomu utíkej jako vínu.“ Ohradiv se proti podezření, že by manichejsky nazíral na víno, jako na hmotu zlou, praví: „Jestliže už bez vína hořím mladostí svou a rozplameňuji se žářem krve a jsem-li silného a mohutného těla, rád oželím nápoj, v němž jest podezření jedu.“*)

Pak udává příklady z bible, jež ukazují, že čistota a hojné požívání jídel a omamných nápojů jsou pojmy neslučitelné. Obracuje se k Eustochii a čekaje od ní možnou námitku: Já jsem vznešených rodičů dcera, vždy jsem žila v rozkošech, vždy jsem v prachovém peří spávala, nemohu se zdržeti od vína a vybranějších jídel, — odpovídá ihned: Toli mi chceš namítati, „nuže, žij dle zvyku svého, nemohouc žíti dle zákona Božího.“ Bráně se proti podezření, jakoby kladl přemrštěný požadavek pro celé lidstvo, dodává: „Ne, že by Bůh měl potěšení z toho, když nám vrčí v prázdném žaludku, ne, že by se radoval z vyprahlosti našich plic, ale jedině proto, že tvá cudnost jinak bezpečna býti nemůže.“*)

Jak vážné dilemma: buď v manželství, nebo v panictví, ale pak v přísném zapírání se v jídle a omamném nápoji.

Princip kněžského bezženství je příliš zřejmě vyznačen, než aby se dal jednoduše popřiti. Někteří odvolávajíc se na slova Pavlova: „Mám tedy za to, že jest to dobré pro nastávající potřebu, že jest dobře člověku tak býti“, tvrdí, že Pavlovi tanula na mysli doba příštího hrozného pronásledování křesťanů, v němž z důvodů více praktických bylo by lépe žíti v bezženství. Byl to ovšem též důvod, ale jeden ze mnoha jiných, neboť celá souvislost kap. 7. I. Kor. ukazuje, že důvod ten byl pro Pavla hodně podřízený. Vždyť následují motivy jiné, daleko mocnější, důvody, které mluví pro bezženství v každé době za každých okolností, nejen v době pronásledování, ale i tichého rozkvětu Církve. Neboť kdo nemá ženy, „pečuje o to, což jest Páně, kterak by se líbil Bohu, čili, kdo nemá ženy, věnuje se službě Boží s nerozděleným srdcem, svěží a plnou silou ducha i těla. Podobně „žena nevdaná a panna myslí na to, co jest Páně, aby byla svatá tělem i duchem“. Naopak, kdož žijí v manželství, zabráni jsou více starostmi o rodinu, starostmi čistě světskými, duch jejich a srdce už jsou rozděleny, nepatří celé Pánu a službě jeho: „. . . ale kdo jest se ženou, pečuje o to, což jest světa, kterak by se líbil ženě, a jest rozdělen . . . a žena vdaná myslí na to, co jest světa, kterak by se líbila muži.“ Hned na to znova akcentuje Pavel motiv bezženství, tvrdě, že nechce zavazovati k věci, která by byla nebezpečná, nebo jež by mohla býti příčinou nezdrženlivosti, „ale k tomu radím, což počestného jest, a co by dalo svobodu bez překážky Pánu sloužiti.“ Motiv tedy pro bezženství identický s motivem Krista samého „pro království Boží“. Tím vyloučeno z křesťanské dokonalosti bezženství volené z čistě světských, ba nízkých důvodů, jen aby člověk byl sprostěn starostí o rodinu bez dalšího vztahu k Bohu, bezženství volené jako cíl a bez motivů duchovních, a ne volné pro svobodnější vykonávání služby Boží.

Celá souvislost místa toho, jakož i zřejmá slova Pavlova svědčí, že tu běží ne o příkaz kněžského bezženství, nýbrž jen o radu. Považuje sice Pavel manželské spojení za velikou překážku pro vroucí, náboženský život, ale rozhodně nikoli v každém ohledu a vždy. Vždyť praví o něco dříve „nebo posvěcen jest muž nevěřící skrze ženu věřící a žena nevěřící jest posvěcena skrze muže věřícího“. (I. K. 7. 14.)

*) Ep. ad Eust. štr. 161.

**) Ep. ad Eust. str. 56.

Tři věci jsou, na něž Pavel klade důraz: 1. Jsou lidé, kteří po výtce jsou povoláni k panickému životu, a kteří dobře činí, když toto povolání vděčně přijmou a věrně plní. 2. Svobodný jest více uschopněn pro službu Boží, zvláště pro úřad církve, než ženatý, jenž zabrán jest starostmi světskými a rodinnými záležitostmi. 3. Vniterný poměr k Bohu, obcování s Kristem jest snadnější a nerušenější u svobodného než u ženatého.*)

Srovnáme-li ještě slova Pavlova: „Pracuj jako dobrý bojovník Krista Ježíše. Žádný, kdož bojuje Bohu, nezaplétá se v ochody světské, aby se líbil tomu, od kohož jest zvolen.“ (2. Tim. 2. 3. 4.) s oněmi hořejšími, máme zřejmě vytknutou ideu panictví u kněze Kristova. Kdežto ve Starém Zákoně byl kněz jenom prostředníkem mezi Bohem a lidem, pouhým vykonavatelem kultu, přibýlo knězi křesťanskému o povinnost více, péče o duše věřících. Kněz křesťanský není pouhým nositelem kultu, vykonavatelem obřadů posvátných, on jest i otcem duší svěřených. Proto už přirozený zákon vyžaduje na něm, aby všeho nechal, co by se mohlo postavit mezi něj a mezi lid. Že však manželství se svými starostmi o rodinu jest takovou překážkou úzkého spojení duchovního správce s lidem, vztahuje se onen přirozený požadavek předně na zřeknutí se manželství. „Uvažujme jen ony dvě nejušlechtilejší schopnosti člověkovy, v nichž se jeho duševní přirozenost jeví, rozum a vůli. Jestliže rozmnožíme počet předmětů, tož se rozptýlí a oslabí; obmezíme-li je na málo předmětů, nebo pouze na jediný, tož bude jejich vliv tím trvalejší. Je to zrovna jako s paprsky slunečnými: rozptýleny jsou, jsou sláby, koncentrovány však zapalují. Vlivem panictví nesklání se duše již k tělu, nenásleduje ho již v žádostech, v nichž by zůstal člověk vězeti a své síly by ztravoval. Neženatý nemá vlastních dětí, na něž by mu bylo mysliti, o něž by mu bylo se starati, nemá žádného z oněch mnoha pout, jež s sebou manželství přináší; žije pro sebe, na místo přirozených dětí nastupují děti duchovní, duševní práce a děti z lásky k bližnímu. Voda, i když ji vedeme do roury, stoupá do té výše, s níž sestoupila; na rovné však ploše se rozutíká, vypaří a vykouří.“ Tak snaží se objasniti Bonomelli potřebnost bezženství kněžského**) poukázav též na krásnou formuli, v níž shrnuty jsou všechny duševní přednosti čistoty: Čistota disponuje duši, aby duševní úkony dokonaleji byly vykonány. Castitas maxime disponit ad perfectionem operationis intellectualis. (Sv. Tomáš. Sum. Ia a IIa qu. 15. ar. 3.) Ohledně pravdy této, dodává velký biskup, jsou věřící i nevěřící za jedno, dokazuje se sama a zkušenost dokazuje ji.

Kristus a církev, jimž slouží, musí býti alfa i omega jeho myšlenek a skutků. Takový úřad těžce se srovnává s polovičitostí, jež jest jinak možna v každém jiném stavu a povolání. Všude jinde může býti člověk i manželem a dobrým otcem, i úředníkem nebo řemeslníkem. Tyto se nevyklučují, v těchto zřídka naskytá se konflikt dvou bytostí, kollise různých povinností. Ale od kněze ženatého nemohlo by se žádati, aby byl pastýřem, jenž dává život svůj za ovce své, aby všecek čas svůj, všecko své smýšlení a jednání, celou svou lásku věnoval jen duším svěřeným; vždy by se mu stavěla bolestná výčitka — žena a děti, jež by volaly: My jsme přednější, nám patříš v první řadě, a teprve, zbude-li co lásky a zájmu, můžeš je věnovati lidu svěřenému. Pěkná jsou v té příčině slova Demaistrova***): „Pomyslí-li ženatý kněz na své dítky, protiví se pudu srdce. Jeho měšec uzavírá se před chudobou, která může od něho očekávati pouze mrazivé napomenutí. V spolužití se ženami naskytají se jisté věci, jež jsouce při-

*) Döllinger, Christenthum str. 378.

**) Kirche Bonomelli-Holzer 367.

***) Bonomelli str. 470.

rozeny, nás laiků neurážejí; u kněze však by tomu nebylo tak, jeho důstojnost by byla směšností smrtelně raněna.“ Vždyť kdyby kněz byl pouhým obětníkem, pouhým vykonavatelem posvátných obřadů, nevylučovalo by se kněžství a manželství tak úporně, ani poměr k nejsv. Svátosti by nebyl manželstvím rušen, vždyť toto jsou zákonem přirozeným a povýšeno na svátost nikterak neposkvrňuje poměr kněze k Eucharistii. Něco takového hájiti bylo by nejlepším kněžím prvních století a současným unitům metati ve tvář výčitku, že svým manželstvím poskvrnili poměr k nejsv. Svátosti.*)

Ovšem život rodinný knězi, jako pastýři duší, jest skutečně na závadu. Bonomelli svádí inferioritu řeckého kněžstva hlavně na život rodinný, neboť řecký kněz jest nucen starostmi o rodinu k pracím všeho druhu, a proto nelze mu zabývat se studiem; cítí se pokořeným a je si vědom své inferioty. „Měli bychom katolické kněžstvo do téhož stavu dostat? Mnoho se naříká, že vzdělání, vážnost, duch obětavosti a společenský vliv duchovenstva nejsou takové, jaké by měly a mohly býti. Co však potom, až by bylo zapleteno do starostí rodinných? Právem naříká se na ony knězi, kteří z lásky k příbuzným a pokrevencům starají se přes přiliš o světské záležitosti, duchovních zanedbávajíce. Pomysleme jen, zda by zlo to nebylo větším, kdyby se stali kněží ještě otci!“ (str. 471.) „Kněz má býti mužem stálé, a když toho třeba i heroické oběti. Dobrovolná heroická oběť nemůže však za obyčejných okolností životních býti zvykem, tím méně věcí povolání. Jak často slyšíme projevy: Kdybych neměl ženy a děti, učinil bych nebo řekl bych to neb ono.“**)

Proč nebyl od počátku akcentován princip bezženství u kněze křesťanského? To pěkně objasňuje Döllinger. Kněží se brali z počátku ze Židů. U těchto však byla příliš zakořeněna myšlenka, že bezdětnost jest něco potupného, a nedala se jen tak lehce — i po příchodu Messiašově — duši lidu vyrvati. Křesťané pak, z pohanství obrácení, kteří přede křtem v bezženství žili jen ze strachu před povinnostmi a obtížemi stavu manželského, byli pokládáni za málo schopné církevních úřadů. Kněžství v ty časy bylo málo lákavé, neboť při pronásledování nejdříve obrátili se nepřátelé víry proti kněžím. Výběr hlásících se ku kněžství nebyl skvělý, proto bylo nutno se z počátku spokojiti s menšími požadavky, a tedy i manželství kněží dovoliti. „Musí pak biskup bez úhony býti, jedné manželky muž“ (1. Tim. 3. 2.), totiž: biskupem se nemůže státi, kdo jsa jednou už vdovcem podruhé se oženil. „Diakonové buďtež jedné manželky muži.“ (1. Tim. 3. 12.) „Vdova buď vyvolena, kteráž by neměla méně šedesáti let, kteráž by byla jednoho muže manželka.“ (1. Tim. 5. 9.)

Proč kladen Pavlem tento požadavek, že osoby duchovní jen jednou mohou vejiti ve sňatek, vysvětlíme si z okolností, z názoru židů a pohanů. Židovský velekněz směl se pouze jednou ženiti, u Řeků a Římanů převlá-

*) Divně se vyjímají proto slova Bonomelliho: „Duchovní, jenž denně přistupuje k oltáři, oběť míru a odpuštění do rukou bere, mrakem kadidla jest obklíčen, svaté zpěvy načíná a nejvznešenější službu zastává, jest jako manžel a otec nemyslitelný; něco takového by uráželo a rušilo křesťanský smysl.“ Povážíme-li dále skepsi, s jakou hledí lid na coelibát, mimovolně se usmějeme dalším důvodům jeho: „Kněz, jenž sedá do zpovědnice, nejintimnější a nejútlejší tajemství děvčete, nevěsty, ženicha, pána a služebníka slyší, jenž má býti rádcem a otcem všech, jenž zemi žehná, při loži umírajícího stojí, jenž všechny, bohaté i chudé přijímá a těšiti má, takový kněz jako manžel a otec byl by něčím nevysvětlitelným, odpuzujícím, odporem, proti němuž křesťanské vědomí uraženo s ošklivostí se vzpouzí.“ (Kirche 769.)

**) Bonomelli Kirche 472.

dalo pak mínění, že nový sňatek po smrti jednoho z manželů odporuje ideálnímu charakteru a vážnosti manželství.*)

Nyní se vmysleme do postavení Pavlova. Kněz křesťanský má býti bez hany, má býti vzorem pro ostatní lid. Jaký pak by to byl vzor, kdyby dával křesťanům ze židovstva a pohanstva obráceným pohoršení svým druhým sňatkem? Proto nesmí do druhého manželství vstoupiti. Této tedy okolnosti, čistě časové, má co děkovati východní církev, že jí bylo ustrnouti na oné praxi jediného sňatku svých duchovních. Vyplynulo to ostatně i z principu křesťanského. Pavel kladl velký důraz na zdrženlivost od tělesné rozkoše tvrdě „že kteří jsou Kristovi, tiť ukřižovali tělo své s hříchy a s žádostmi.“ (Gal. 5. 24.) Sám jsa takového vroucího ducha, nemohl ovšem ani on viděti v muži podruhé ženatém příklad pro obec, a považoval za nutné, druhý sňatek u kněze zameziti.

Pavel, Jan a Jakub zůstali svobodni, ostatni však, jmenovitě Petr, byli ženati. O Janově panictví svědčí souhlas všech. O Jakobovi tvrdí tradice totéž; v Epifaniovi čteme, že Jakob z mřel 96 let stár jako „parthenos“. Slova Petrova ke Kristu: Viz, vše jsme opustili a následovali tě . . . jakož i Kristova odpověď dávají na rozum, že v to zahrnuty byly i manželky apoštolů. Vůbec byla hned od počátku rozšířena myšlenka, že ženati apoštolé zřekli se manželského spolužití. Epifanius míní, že Kristus myslil na apoštoly, když mluvil o těch, kteří se pro království Boží stali eunuchy. Hieronymus (Apol. ad Pammach. 21.) tvrdí, že apoštolé byli vel virgines vel post nuptias continentés, nebo že reliquunt officium coniugale. „Kristus panic, Maria panna, apoštolé buď panicové, nebo po sňatku manželském zdrženliví. Biskupové, kněží, jáhnové buď panicové, nebo vdovci, anebo po přijatém posvěcení věčně zdrženliví.**)

Bylo tedy kněžské bezženství na počátku více radou, teprve v pozdějších stoletích vyvinul se zákon coelibátu. Leč to se vymyká již z rámce této studie.

Mluví se nyní mnoho o coelibátě. Pronášejí se mínění pro i proti. Nutno tedy ve studii, která úzce souvisí s touto otázkou, aspoň několika slovy naznačiti své stanovisko. Dle mého mínění ukvapuje se a přehání v obou táborech. Více upřímnosti, méně pštroší politiky na jedné, — většího zřetele na křesťanskou nauku o milosti na druhé straně bylo by si přáti. Třebas oceňuji plně význam coelibátu, přece se mi zdají býti jenom hodně přeháněná slova Bonomelliho: „Coelibát tvoří slávu a sílu církve; jeho se dotýkati, ač není božským, pouze církevním příkazem, jest v jisté míře

*) Dle Valeria Maxima byl druhý sňatek legitimaе cuinsdam intemperantiae signum. V zákonech Geronta nařizeno, že kdo svým dětem přivede macechu do domu, že nemá v radě místa. Diod. 13. 12. Liv. 10, 23. Tacit. Germ. 19. Srovnej Döllinger Christ. 381.

**) Apol. pro libris cont. Jovin. sub. fin Viz Řehák str. 577. Rádo se také poukazuje na místo ze sv. Pavla 1. Cor. 9. 5: „Zdaliž nemáme moci, ženy, sestry s sebou voditi, jako i jiní apoštolé, i bratři Páně, i Petr?“ Dle Döllingra Klement Alexaněrijský pokládaje mylně ve Fil. 4. 3. slovo »syzogos« za manželku, dal se i na tomto místě svěsti, a po něm to opakovali a opakují i jiní. Leč Chrys., Theodoret, Tertullian, Hieronymus rozuměli tím slovem „žena, sestra“ nikoli manželku, nýbrž ženy služebné, které apoštolům, podobně jako Kristu samému dle zvyku židovského (Mat. K7. 55.) na cestách jejich posluhovaly. Kdož tvrdí, že „sestrou, ženou“ myslel Pavel skutečnou manželku, zapomínají na 7. kap. téhož listu, kdež se staví Pavel za vzor dobrovolného bezženství a si přeje, aby jeho příkladu bylo následováno. Apoštolé, působící mezi židy, mohli směle v průvodu svém míti takové posluhovačky, nikoli však Pavel a Barnabáš, působící mezi pohany. Tito se dobrovolně zřekli zmíněné výhody, jen aby to nezavdalo nějakou příležitost k pohoršení.

attentátem na její vlastní existenci.“ (Die Kirche 482.) Takovými přehnanými tvrzeními znemožňuje se leda věcná diskusse a vzbuzují se podivné představy v jinověrcích o nepomíjitelnosti církve. Rovněž tak dalo by se mluvit a přiti o Demaistrově výroku: „Nepopíratelná nadvláda katolického kléru závisí jedině na příkazu coelibátním.“ Na druhé straně člověk až trne nad slovy Rectovými v jeho knize o coelibátě, kdež odpovídá poukazujícím na panictví Kristovo: Ja, ale Kristus byl Bohem. Takových několik myšlenek vzbuzuje nedůvěru v seriousness dílka. „Věrnýť pak jest Bůh, kterýž nedopustí vás pokoušeti nad to, což můžete snést.“ (I. Kor. 10, 13.) Těmi slovy chce Pavel říci, že křesťan, jemuž silně napomáhá modlitba, půst, střídmost a jiné milosti, ten že může fysickému pudu odolati. Pokoušení ke hříchu není u panice větší, než pokoušení ženatého k chlípným výstřednostem, neb k porušení věrnosti. Ale přes to neměla by se jen tak přehlédnouti zmíněná Rectova kniha. Několik stránek obsahuje jistě závažných, které zasluhují povšimnutí a diskusse. Ovšem, vadí jí příliš optimistický názor o manželství. Illuse o manželství jsou zrovna tak nebezpečné jako o coelibátě. Upřímnému laiku ženatému vyvolává kniha na mnoha stránkách útrpný úsměv. Při obhajování pak coelibátu dlužno klásti důraz na oběť a nevystřikovati nízké a egoistické přednosti bezženství. Co se týče zachování coelibátu, formuloval bych svůj názor takto: Coelibát možno zachovati lidem bez vznětlivosti pohlavní, bez prudších hnutí smyslných, pak lidem, kteří celou svou bytostí jsou zaujati nějakou zdravou a intensivní prací v jistém odboru (věda, umění atd.), a lidem, kteří přísně nábožensky a duchovně žijí (časté meditace, častá zpověď) a kteří dovedou si odpírati požitků, jež v této věci vedou snadno na scestí (větší a pravidelné požívání lihovin a pod. Srovnej hořejší slova Hieronymova o zachování panictví). Lidem však vznětlivým, bez houževnaté duševní nebo i tělesné práce, bez opravdivé, křesťanské askese, může býti coelibát kamenem úrazu. Možná, že jsou to myšlenky naivního neomysty. Možná, že mě budoucnost poučí o jiném. V té příčině tanou mi na mysli Emersonova slova: „Jiné strašidlo, které nás odvrací od samostatného jednání, je důslednost... Vyslov v tvrdých slovech, co myslíš dnes, a zítra vyslov, co myslíš zítra, a zase v tvrdých slovech, i kdybys musil odvolat každé slovo z toho, co jsi řekl dnes.“

Příště dále.

Na co zapomínáme.

Napsal J. M. Kadlčák.

Hádáme se o měsíček, lidi aneb tvorstvo vůbec-li tam žije, čili zcela již vyhasly všechny stopy blizounké nám souputnici. Nové směry pracně hledáme, kde známe cesty jisté a nenamahavé v učbě i výchově. Soustavy vědecké anebo aspoň vědecky přibarvené domysly a výmysly složiti se snažíme v soustavy a místo Zjevení za názor světový vybudovati chceme libovolné náhledy mužů ne vždy nejšlechtnějších, kteří plnými ústy hlásají humanitu, lidumilnost, ale při tom jaktěživ neprokázali bližnímu dobrodiní a pro strasti a bědy bratrů nemají pochopení, nemají soucitu.

O věci veliké — alespoň dle běžných domněnek — máme nemalé starosti. Každý z nás by chtěl svět vezdejší a pokud možno i svět nadhvězdný opravit, přetvořit, podle libůstek a choutek jednotlivce přizpůsobit tužbami svými, učiniti z údolí slzavého ráj — ale jenom pro sebe — ale na věci domněle méně vznešené, věci drobné, byť i sebe naléhavější a pro zdárný vývoj náš nezbytné zapomínáme. Na ty tak zvané maličkosti rádi zapomínáme doma i ve škole.

Abych dlouhým rozjímáním jiným zbytečně místa neubíral, uvedu stručně na příkladech, jak a v čem chybuje, stále jenom věci veliké na mysli majíce a drobnůstek, z nichž předce i největší dílo bylo a je budováno, nedbajíce.

Mluvíme stále o zvýšení úrovně našeho vzdělání, o nutnosti a potřebě akademické přípravy na vysokém učen. Škeme, že příprava a příprava naše neodpovídá době a požadavkům ani úkolu a významu našemu jako vychovatelům pokolení budoucích.

Sami však, vlastní silou a důsledně nepříčiňujeme se, aby skutečné anebo jenom zdánlivé nedostatky se odstranily, vady zmírnily, chyby napravily?

Zapomínáme, že všechn um a všechna věda za dob našich tiskem je zajištěna, knihy každému jsou přístupny, studnice všeho lidského vědění a snažení, výsledky bádání všelikého všem otevřeny.

Kdo nám brání, abychom nečerpali dle síly a chuti z těchto pramenů a studnic? Máme knihovny — kde nestačí vlastní příjmy — proč netěžíme z nich? Olomoucká knihovna universitní je nám přístupna. Každý z nás může si kterékoliv dílo vypůjčiti: proč toho dobrodiní tak zřídka se používá? Věru nelichotivá by to byla pro nás statistika, kdyby některý ferina sepsal a vydal seznam učitelů, kteří z universitní knihovny vypůjčili spisy vědecké k vlastnímu studiu.

Čteme vůbec spisy a časopisy vědecké? Kdyby tak nakladatelé uveřejnili výkaz odběratelů vážných spisů opravdu vědeckého rázu a ceny trvalé: kolik asi učitelů bylo by mezi nimi? a kolik těch mladých anebo i starých chvalořečníků moderních proudů, kolik těch obhájců akademického vzdělání?

Čteme knihy a časopisy nejrozmanitějších směrů, mnohdy nesoustavně, bez ladu a skladu. Jsou v nich zajisté perly vzácné: myšlenky dobré, pokyny moudré, vzácné zkušenosti, cenné výsledky úmorné práce duchů bádavých, zajímavé vysvětlivky záhad a výklady tajů mnohých. Čteme je, odložíme, a výtěžek z četby povrchní, zběžné, spíše k ukojení plané, zvědavosti než z vědychtivosti konané?

Jsme z pravidla po četbě tam, kde jsme byli před četbou, až snad na trochu pyšného sebeclamu: prostudoval jsem to a ono — jsem odborník, vzdělanec — vědátor.

Proč tak málo se čte s tužkou v ruce? Proč nevypisujeme do zápisníků věci pozoruhodné; proč nnpíšeme poznámek, kdo a kde věci psal. Jak vzácnou bychom časem takto nastřádali si pokladnu opravdu cenných vědomostí.

Anebo ve škole hledáme stále a stále nové směry v učbě i výchově, ale zapomínáme mnohdy na věci, bez nichž práce naše a úmysly sebe lepší nemajíce správného základu a podkladu nevedou k cíli.

Zajímají nás záhady duševné, ale prostým zjevům z každodenního života školského patřičnou pozornost věnovati — zapomínáme.

Začíná školní rok. Matky zkrúšené bolem a strachem o miláčky své přivádějí dítě do školy. Zpytavě prohlížejí učitele. Bádavě noří oko své do duše vychovatele snažíce se proniknout až na dno srdce učitele, jemuž svěrují nejvzácnější svůj poklad.

Kolik tu otázek víří z rozčeřené mysli matky, kolik obav a starostí doléhá na srdce mateřské, jehož břemenem nejtěžším je — láska k dítěti.

Kolik z nás v této nad jiné důležité, snad pro celý život rozhodující chvíli vzpomene si na vlastní dětství, z hlubin duše vyloviti se snaží vzpomínky na svou první cestu do školy, a hledá klíč k mladistvé duši, již mu důvěřivě svěruje rodina. Kolik z nás v této chvíli správnou diagnosu duše dítěte určití se snaží, a k vůli bezpečné jistotě pro nastávající stavbu duševní soucitně a laskavě způsobem nejšetrnějším pátrá po nedostacích a vadách tělesných i duševních.

Jaká muka prožil mnohý z těch maličkých trpitelů; kolik trýzně nezaviněné a neúspěchů zažilo mnohé dítě, protože učitel zapomněl se zeptat matky, zapomněl se přesvědčit, řádně-li ovládá dítě smysly tělesné. Zapomněl otázat se matky hned při zápisu, jest-li dítě strachem zsinale a hrůzou polobezduché snad nedoslýchá, má chybný zrak, nerozeznává barev, je lekové, trudemyslné, příliš tēkové atd.

Kolik zla bychom zamezili, kolik utrpení odčinili, kolik bolestných slzí osušili, kdybychom nezapomínali na počátku školního roku svědomitě a zevrubně o každém žaku zjistit správnou diagnosu těla i duševědnou.

Nejeden omyl a křivda by se nespáchala ve škole, kdybychom vždy měli po ruce zápisník a v něm o každém žáčku zápisky jednak o poměrech domácích a všech okolnostech, kteréž zdárnou výchovu a učbu podporují anebo zdržují, překáží. K tomu zevrubný popis dítěte jednak na základě výpovědi rodičů a pěstounů, jednak z vlastního pozorování sestavený.

Než na takové věci pro samé pachtění se za světobornými opravami — zapomínáme.

Věk školský se chýlí ku konci, žáci jsou na odchodu. Sem tam pamatují vychovatelé na veliký ten okamžik, kdy dospívající svěřenec opouští ochranný přístav a pouští se do víru moře života. Poučují odcházející a v podobě moudrých rad a účelných pokynů dávají jim vesla do ruku, aby v rozčeřených vlnách života neutonuli.

Zapomínáme však, že pouhé rady a pokyny slabá hráz proti přívalu, jež teď na duši i tělo svěřenců dolehne.

Jak účelně a také ušlechtilě dovrší své dílo vychovatelské ten, kdož na konec je rádcem a pomocníkem, když svěřenec hledá dráhy pro budoucnost svou. Když bez prošení radí podle schopnosti a zdatnosti, kam by se měl svěřenec obrátit, aby nenarazil na skaliska.

Kolik dobra způsobí učitel, když na sklonku roku školního dotazuje se: čím budeš ty — kam miniš? Když sám ve světě se poohlédnuv přispěje ku pomoci dětem i rodičům a upozorní tu na školy přiměřené vlohám a přirozené zálibě, tu na řemeslo a živnost příhodnou, ba sám vyhledá dětem vhodná místa u mistrů vynikajících dovedností i ušlechtilostí, pomáhá děti zaopatřovat u lidí mravných, zbožných a vyškolených.

Blaze dětem i škole, kde učitel i na to své poslání myslí stále a nezapomíná, že úkol jeho není ukončen, když učba se končí podle rozvrhu hodin a dítě přestává býti žákem, léta-li zákonem se naplnila, nýbrž že i pak má býti rádcem a pomocníkem ve všech těžkostech života vezdejšího

netoliko miláčkům svým, nýbrž všem, kdož přispění potřebují anebo pomoci se dožadují.

A na tento svůj úkol, na toto své poslání v národě nezapomínáme?

Školství na katolickém sjezdě v Brně.

Kdo nepředpojatě sleduje veřejný život uzná, že věcem školským nikde se nevěnuje tolik pozornosti, jako na sjezdech katolických se děje. Kdežto jiné směry a strany školství a výchovu buď vůbec si nevšímají, anebo spokojí se několika hesly dosti pochybné ceny, katolíci mají přesně vymezený a propracovaný program školský a na svých sjezdech pravidelně v odborech školských s nevšední pílí a znalostí probírají buď otázky časové anebo prohlubují a rozšiřují program již dříve stanovený. Tak se dělo na všech dosavadních sjezdech, zejména však na IV. sjezdě československých katolíků od 30. srpna do 1. září t. r. v Brně pořádaného.

Bylať jedna ze slavnostních řečí věnována věcem vychovatelským. Neboť výtečná řeč dp. Frant. Valouška „O křesťanském životě v rodinách československých“ byla po stránce věcné skvělou obranou výchovy rodinné, jež základem je všeliké výchovy křesťanské vůbec. Hlavní však a cenná práce vykonána ve školském odboru, jehož jednání klidné, věcné nelíčený budilo obdiv všech účastníků a nebude bez vlivu na další rozvoj křesťanské výchovy. Ba v nejednom ohledu má význam směrodatný.

Již účastenství v odboru školském nad průměr vynikající svědčí, že školství v našich řadách se považuje za nejpřednějšího činitele a zájem budí pochopitelný ve všech vrstvách.

Jednání odboru zahájil člen přípravného výboru dp. dr. Metoděj Marvan. Předsedou byl nejd. prelát dr. Sedlák, sídelní kanovník z Prahy; zapisovatelem p. profesor Jos. Janoušek, místopředsedou pan řídící Jan Tiray, Po obvyklých proslovech členů předsednictví promluvil prof. dr. Jos. Samson „O moravské universitě“, z jehož obsáhlé a věcné věci vyjímáme tyto myšlenky:

Školy vysoké jsou povolány, aby zaněcovaly a udržovaly oheň vědeckého snažení v národě. Z nich vycházejí třídy nejvyšší intelligence, která má veliký vliv na ostatní vrstvy národa. Proto národ český po svém probuzení, aby zajistil svoji existenci, musel se domáhati pro sebe zřízení vysokých škol. Roku 1882 podařil se mu konečně dosáhnouti zřízení české university v Praze. Veliký vzrůst české této almae matris, která počtem posluchačů (1902/3 3525) předčí vyjma vídeňskou všechny ostatní university rakouské a při nedostatečnosti místností nynějšímu rozvoji národa českého nikterak nestačí, vzbudil volání po druhé české universitě a to na Moravě. Právě katolíci to byli, kteří již na prvém sjezdu v Brně 1894 v odboru školském žádali zřízení druhé university. Od té doby touha po založení druhých vysokých škol stala se populární a proniká vždy více všechny vrstvy národa českého, jenž žádost svou opírá důvody nejpřednějšími.

Mezi důvody těmi uvádí především referent, že stát již dle 19. čl. má při zřizování vysokých škol dbáti rovnoprávnosti jednotlivých národů. To však nečiní. Kdežto Němci, kteří činí 35·37 pct. v celkové populaci Rakouské, mají universit pět, a Poláci tvořící asi 16·62 pct. populace, dostali university dvě, má národ český, jenž činí 23·27 pct. všeho obyvatelstva cislažtanského, universitu jen jedinou, ač ani silou poplatní ani všeobecným vzděláním nestojí za ostatními národy rakouskými.

Pro zřízení české university na Moravě mluví však i právo historické. Již roku 1570 biskup olomucký Vilém Prusinovský zřídil akademii katolickou, které dostalo se záhy práv a privilegií universitních. Tato universita, jež rozličných zakusila osudů, kvetla tou měrou, že i při svém zrušení v letech 50. předešlého století čítala 955 posluchačů.

Oprávněnost našeho požadavku vyplývá dále z počtu obyvatelstva českého na Moravě a ve Slezsku. Pripadá-li u Němců v Rakousku jedna universita asi na 1,834.188 duší, pak zajisté lid český na Moravě a ve Slezsku usedlý v počtu 1,873.535 duší, může se dožadovati pro sebe také university, jejíž prosperování a rozkvět zajišťuje frequence českých gymnasií na Moravě a ve Slezsku (ve škol. r. 5208).

Zřízení university české musíme se konečně dožadovati v zájmu vědy české. Universitou druhou povstane čilé a ušlechtilé závodění vědecké.

Co se týče otázky místa budoucí university, ukazuje referent, že místem tím může a musí býti jen Brno, ježto jen tu jsou všechny podmínky k zdárnému rozkvětu vysokých škol potřebné.

Však katolíci českoslov. nemohou se jen spokojiti požadavkem zřízení university české na Moravě. Musejí žádati dále, aby na budoucí universitě dosazování byli mužové nejen dle jména, ale i smýšlením a přesvědčením katoličtí. Jen ti jsou s to, aby mládež akademickou, jejíž víře tolik nebezpečí hrozí, utvrzovali v přesvědčení a životě katolickém. Toho je tím více třeba, ježto posluchači universitní po ukončení svých studií akademických vstoupí v rozličných postaveních do veřejného života a tu zásady, jimiž sami se řídí, jiným slovem a příkladem vštěpovati budou. Konečně poukazuje referent k tomu, že v našem mnohojazyčném Rakousku může udržeti národy pohromadě jen láska k panovnickému rodu a živá víra katolická. A proto i zájem státu toho vyžaduje, aby jen takoví mužové na stolice učitelské na budoucí universitě dosazování byli, kteří by tyto zásady svým posluchačům a skrze ně pak ostatním vrstvám vštěpovali.

Ku konci shrnuje své vývody v následující resoluci:

III. katolický sjezd českoslovanský má na zřeteli, že ku předním úkolům osvětovým států náleží péče o kulturní potřeby všeho občanstva jeho, vyslovuje politování nad tím, že dosud nebylo vyhověno oprávněnému požadavku národa českého po zřízení druhé university. Sjezd vidí nutnost její nejen v početné síle a poplatnosti národa, nýbrž i v osvětových jeho potřebách a v zájmu vědy nade vší pochybnost. Důtklivě žádá, aby pro národ český na Moravě a ve Slezsku, jenž v těchto zemích na vysoké školy má ostatně právo historické, a to v hlavním městě Moravy, Brně, kde jediné dnes nalézají se všechny podmínky k zdárnému rozkvětu vysokých škol, byla co nejdříve zřízena česká universita. Sjezd zároveň vážně žádá, aby při budoucí universitě moravské šetřeno bylo náležitě rázu křesťanského, a nebyli proto na ni povoláváni mužové smýšlení Církvi nepřátelského.

K resoluci dodal p. prof. Janoušek, že souhlasí s vývody referenta, ale doplňuje důvody pozoruhodným způsobem. Upozornil, že úmrtím mate-

matiků, dra. Studničky a prof. Weyra uprázdněny na universitě a technice české v Praze stolice pro vědy matematické. A poněvadž není dorostu, povolá správa vyučování učitele z ciziny. Třeba tedy druhé university i z toho důvodu, že potřebí dorostu pro vysoké učení, abychom nebyli odkázáni na cizinu i v budoucnosti.

Když resoluce schválena, promluvil c. k. školní rada p. dr. Frant. Nábělek „O výchově na středních školách“, řeč přímo senační, jaké dosud o věci zajisté nikde nebylo proneseno. Referent poukazuje na různá stanoviska filosofická, o nichž na člověka se hledí. Najmě ukázal na stanovisko filosofie materialismu a filosofie dualismu a na účel, jaký se mu přisuzuje. Není-li člověk pouhou hmotou a má-li svět svého původce mimo sebe, pak člověk není nejvyšším pánem a neslouží pouze sobě samému, nýbrž má povinnosti i ke společnosti lidské a k Bohu. Aby mohl konati takové povinnosti, musí býti vzdělán i dle rozumu i dle citu, nejkrásnějším květem pak vzdělání jest ušlechtilá povaha.

Střední školy odchovávají lidi, muže (nyní již i ženy), kteří ve svém povolání pak jsou vůdci a rádci lidu: jsou to kněží, učitelé, úředníci, učenci atd. jsou to intelligence národa, od níž hlavně záleží jeho osud. Národ, jenž spoléhati se může toliko na svou inteligenci, na vlastní práci zvláště na poli osvěty, má-li dojiti uznání u národů jiných, má naději jen v mládeži dobře vychované.

Školy mají dbáti výchovy mravně-náboženské, bez náboženství výchova jest nemožna, protože všechna výchova zakládá se na autoritě a pro lidstvo nejvyšší autoritou jest Bůh, rozum lidský za nejvyšší autoritu vyhlášený není autoritou dostatečnou, poněvadž jest podroben bludu, jakž dějiny filosofie dosvědčují a zkušenost, že i nejdůmyslnější učenci a zpytatelé ve svém vlastním odboru minuli se s pravdou. Uzná-li se rozum za svrchovanou autoritu, tož každý pak může si osobovati právo, aby bylo dobrým, co on uzná za dobré; byl by pak člověk měrou věcí, jakž řečtí sofisté učili. Uzná-li se Bůh za nejvyšší autoritu, pak jest mravouka pro všechny lidi stejná a stejně závazná. Tedy výchova na základě náboženském.

Dále referent ukazuje, jaký úkol připadá kterému předmětu od náboženství až k psychologii a profesorům těch předmětů. Nejdůležitější úkol připadá katechetovi, jenž má znáti nejen svůj odbor nýbrž i býti obeznámen s odbory jinými a důkladně filosoficky vzdělán, aby mohl žáky z pochybností vyvésti, je poučiti, aby bez ostychu mohli se mu svěřovati a tázati se, když snad četbou přišli na věci, jež zdají se v odporu s náboženstvím. Katecheta má býti žákům autoritou, učitelem, jehož žák ctí a miluje, jehož život není v odporu s učením. V příčině výchovy mravně-náboženské po katechetovi může působiti profesor přírodních věd, zvláště obrátí-li zřetel žáků na zákonitost, účelnost a krásu v přírodě, kteráž takto sama od sebe povstati nemohla. V přírodopise naskytuje se příležitost poukázati na podmínky zdravého těla, jež jest pak příbytkem zdravého ducha. — Professor řeči zvláště řeči mateřské má příležitost účinkovati na žáky při četbě krásné literatury. Referent odsuzuje zhoubný směr jedné části moderního básnictva. Při vyučování v dějepise, přeje si, aby dbáno bylo dějin kulturních více, aby mužové tiché práce, geniové na poli osvěty nezanikali vedle mužů železa a krve, aby žáci byli naváděni ceniti velikost ne dle množství prolité krve, nýbrž dle množství dobrodiní, jakého ti mužové byli původci. I v matematice, logice a psychologii naskytuje se dosti příležitosti k výchově povahy šlechtěné. Všechny předměty mají směřovati k jednotnému cíli a též všichni profesoři mají k tomu cíli působiti, aby snad neboursal jeden, co

buduje druhý, aby žák nebyl uváděn do rozpaků. Nejúčinnějším pak prostředkem jest dobrý příklad. Zřetel k výchově nikterak není na újmu, aby snad vědění utrpělo, čím hlubší vědomosti, tím pevnější opora pro šlechetnou povahu. Referent dospívá k závěrku, aby školy byly, čím arciučitel Komenský je mítí chtěl a krátce vyjádřil: „Školy budtež chrámem Ducha svatého.“ Tím se rozumí, aby z nich vycházeli lidé moudří, rozumní, jež umí dobře raditi včas, pevní charakterové, lidé obohaceni vědomostmi, lidé zbožní a bohabojní. Takové školy vychovávají lidi celé dle rozumu i dle citu.

Načež s velikým nadšením schváleno usnešení, v němž se vyslovuje přání: školy veškery ať jsou upraveny tak a učí se ve smyslu Komenského, aby byly chrámy Ducha svatého.

Jednání sjezdu účastnili se a s velikým zájmem sledovali řeči, zejména vývody c. k. šk. rady p. dr. Nábělka, Jeho Ex. ndp. biskup brněnský, generalní vikár ndp. biskup dr. Doubrava, ndp. prelát msgr. Weinlich, hrabě Serényi, vdp. dr. Jos. Pospíšil, hr. Huyn, farář z Běhařovic, msgr. Šťastný a jiní zasloužilí a vynikající mužové.

Ve schůzi druhé dne 31. srpna odpoledne konané promluvil o školních bratřích dp. dr. Aug. Štancl.

V úvodu řeči p. referent pojednal o původu a vývoji školních bratří. Podává nástin života zakladatele sv. Jana la Salle, kterýž založil první průmyslovou školu a stanovil, že děti lidu z tříd výrobních mají býti vzdělávány tak jako děti boháčů a šlechticů a sice že vzdělávány býti mají v řeči mateřské. Školští bratři jsou zárukou, že děti jim svěřené budou vychovávány v duchu národním. Sděliv, jak povstala Matice Cyrillo-Methodějská, nadšeně líčí význam této Matice a důrazně dokázal nutnost její v národě našem a její význam pro budoucnost českého lidu. Cituje posudek Macharův o poměrech našich a vlivu nynější soustavy školské a působení učitelů od cizích vyšším idealům. Líčí zdánlivé rozpory a dokazuje, že v ideálech školských bratří leží pouto, kterým kněz a učitel se dorozumí, shodnou a bude základem smíru mezi školou a kostelem. Třeba však k dílu tak velikému obětavého sebezapření a obětí; a tak k uskutečnění ideálu škol. bratří třeba velkých obětí. Cituje velkého vychovatele křesťanského Kellnera o práci učitelské. Vypravuje, jak o školských bratřích soudí lid a rodičové. Líčí působení jejich ve Vídni a jinde netoliko jako učitelů dítek, ale hlavně jako vychovatelů učitelů. S důrazem líčí dosah působení školských bratří jako řádu, který v českém duchu působiti bude a zejména pro kraje ohrožené. Poukazuje zvláště na Slezsko a jiné větve čeledi Cyrillo-Methodějské, ba i mezi Slovany mají působiti v duchu sv. Cyrilla a Methoděje a to nejen po stránce theoretické, nýbrž hlavně po stránce praktické zřizováním škol rázu odborného netoliko v městech, ale i na venkově, a tak působiti v duchu zdravého pokroku ve smyslu myšlenky Cyrillo-Methodějské. Vřele obhájiv nutnost školských bratří líčí, jak nutno je, abychom začali prakticky řešit otázku tu zahájením sbírek ve všech farnostech a tak se umožnilo rychlé uskutečnění velikého díla, kteréž na obrod lidu našeho bude mítí vliv netušený.

K věci promluvil nadučitel J. M. Kadlčák, kterýž podal několik vysvětlivek o působení řádu a navrhl dodatek resoluce; doporučuje zřízení českého ústavu učitelského ve Frýdku, načež resoluce i s návrhem jeho schválena v tomto znění:

III. katolický sjezd českoslovanský si přeje, aby školští bratři co nejdříve uvedeni byli do Olomouce, aby tam vzorem byli našemu školství vzornou českou školou měšťanskou, školami odbornými a katolickým učitelským ústavem českým.

Proto doporučuje sjezd „Matici Cyrillo-Methodějské“ rozvinouti dle stanov úsilovnou činnost a zavést v našich novinách moravských stálou rubriku o její podnikání.

„Matice Cyrillo-Methodějská“ zakládejž po farnostech odbory a dojednejž s příbuznými spolky německými, aby v krajích českých od sbírek ve prospěch její upustily.

Dále doporučuje a žádá zřízení českého ústavu učitelského na Těšínsku, jehož vedení svěřeno býti má školským bratřím. (Dodatek J. M. Kadlčáka.)

O stanovisku katolíků k universitním extensím účinně promluvil nejdp. dr. Josef Tumpach.

V úvodu naznačil vývoj a úspěchy dosavadních extensí a jejich zařízení u nás, načež se rozhovořil o náhledech, jaké o nich u nás zavládly. Dokazuje, že katolík nemůže býti zásadním nepřítelem universitních extensí, anť by se postavil v rozpor s Církvi katolickou, která šíření věd a osvěty důrazně žádá. Nelze se vzpíratí polarisování vědy písmem a slovem živým. Věda nemá býti majetkem kruhů privilegovaných, nýbrž přístupna musí býti vrstvám nejširším. Čím více se šíří a vzkvétá, tím více prospívá víře, neboť má týž původ a pramen jako víra, ovšem jenom věda skutečná, pravá, nikoli však domněnky jednotlivců ničím nedokázané, o nichž může býti mluveno, ale s určitým označením, že se jedná o domněnku a ne o pravdu nezvratnou, vědecky dokázanou. Rovněž však odmítáme agitace strannické a buzení vášní a odporu proti určitému vyznání náboženskému pod rouškou extensí universitních. Vyslovujeme souhlas se šířením vědy a schvalujeme extense universitní ve smyslu naznačeném. Probírá pak působení jednotlivých oborů, zejména pak lékařské fakulty a jejich extensí, jakož i extensí ostatních fakult. Na konec se přimlouvá, aby katolíci účastnili se extensí, jich program odpovídá názorům již z toho důvodu, že se tím manifestuje touha katolíků po vědě a osvětě. Kárá netečnost a chabost, jež se jeví v katolických spolcích v tomto směru a důrazně vybízí, aby se katol. spolky více o extense zajímaly. Navrhl pak resoluci v tomto znění, jež přijata bez odporu.

„Katolíci shromáždění na třetím všeobecném katolickém sjezdu československém v Brně, jsouce po vzoru matky své, církve sv., upřímnými přátely vědy a jejího rozšíření pokud možná největšího, vítají i universitní extense jakožto prostředek, jímž z tohoto vznešeného stanoviska vědy rozlévatí se má zářné světlo osvěty, vědění a vzdělanosti do nejširších vrstev lidu. Žádají však, aby při nich lidu jako věda podáváno bylo to, co v pravdě a skutečně nepopírnou vědou jest, jakož i, by ani zjevná ani historická pravda jimi snižována nebyla. Ve smyslu tom doporučuji je též pozornosti a přízni veřejnosti katolické.“

K věci promluvil c. k. školní rada dr. N á b ě l e k, který ze života dokazuje účelnost extensí universitních, že je to mravní povinností všech vzdělanců pořádati poučné přednášky všem přístupné a úplně bezplatné a tím splatiti část dluhu, kterýž má vzdělanec k ostatním vrstvám, kteréž mu vyšší vzdělání obětmi nemalými umožnily. Doporučuje netoliko extensi universitní, nýbrž poučné přednášky aby vůbec pořádali professor i učitel a vzdělanci vůbec.

V třetí schůzi odboru dopoledne dne 1. září konané referoval řiditel pan J. Tiray „o knězi a učiteli“ ve škole a výchově. Řečník vzpomíná dob minulých a za pochvaly připomíná spisovatele Raise (Sláva mu!) a jeho spisovatelského působení pro ideální shodu kněze a učitele. Líčí život učitele a kněze i jejich vzájemný poměr v dobách nedávno mi-

nulých a v době nynější. Stanoví příčiny zkalení poměrů mezi oběma stavy, náprava-li žádoucí a možná. Posuzuje moderní směry a snahy v učitelstvu uplatněné neb uplatňované zejména v mladších vrstvách učitelstva českého. Doporučuje, aby se působilo proti zhoubným proudům, a sice slovo proti slovu, tisk proti tisku. Nejvíce rozpor rozšiřuje tisk zvlčený. Připomíná rozpory a boj proti věci i osobní, připomíná útoků na předáky. (Sláva Špačkovi a Kadlčákovi!) Velmi vřele a tklivě líčí, jak učitelové přesně katolického smýšlení z obavy před terrorismem a hanobení v novinách upjatě se stranili všeho veřejného života. Odsuzuje útoky, ať vycházejí z kterékoliv strany a doporučuje styky osobní, jaké u vzdělanců jsou žádoucí a nezbytny. Velmi případně líčí, jak neznalost věci a zlá vůle nejvíce způsobují zmatky a ony don Quichotské boje proti vymyšleným mlýnům domnělého klerikalismu a reakce, na niž nikdo nemyslí a mysliti nemůže. Připomíná projevy biskupův a sjezdů na důkaz, že úplně bezdůvodně se vede boj proti řestanství pod rouškou boje proti vymyšlenému klerikalismu. Řečník líčí styk učitele a kněze ve škole, v kostele a v životě soukromém i veřejném a případně poukazuje na poměry a styky kněze a učitele u jinověrců. Velmi pěkně vyvodil nutnost spolupůsobení a dobré shody kněze a učitele z důvodů výchovateckých. Odmítá experimenty novodobé, jimiž se měla uplatniti výchova beznáboženská, a obhájil nezbytě nutnou součinnost kněze a učitele ve výchově, tudíž shodu a přátelské styky obou jako činitelů zhusta rozhodujících prohlašuje za podmínku úspěšné práce výchovatecké ve škole i veřejném životě, což za častého a hlučného souhlasu velmi pěkně rozvádí, a dokazuje, že třeba i za nyní platných zákonů školských plně a ničím nezkalenou shodu mezi oběma stavy udržeti a pěstovati na základě společenské rovnocennosti. Líčí kulturní poslání obou stavů v lidu českém a ohromný význam spolupůsobení kněze a učitele, kteří na mnohých místech na sebe jsou odkázáni. Velmi účinně líčí blahodárné výsledky takové shody netoliko ve škole, ale i v životě pospolitém v každém ohledu. Doporučuje na konec upřímnou, přátelskou shodu kněze a učitele v zájmu školy, výchovy církve i národa našeho v duchu myšlenky Cyrillo-Methodějské a kulturního poslání. Doporučuje pak resoluci jež přijata v tomto znění:

1. Aby hlavního úkolu škol obecných; vésti dítky k mravnosti a náboženství dosaženo býti mohlo, jest shody a součinnosti učitelů s učiteli náboženství potřebí.

Jedinné vzájemnou shodou obou lze zachovati jednotu u výchově ve všech předmětech školních v souhlasu, v duchu a kde možno v přímém spojení (koncentraci) s hlavním předmětem výchovným — náboženstvím na školách se žactvem katolickým.

2. Shoda a součinnost kněží-učitelů nutná a žádoucí i mimo školu za příklad a na posilu křesťanského smýšlení ve všem veřejném životě, v zájmu národním, osvětovém i k užitku lidu, jemuž kněží-učitelé nejbližšími jsou rádci.

Za nepřítomného referenta, kterýž byl povinnostmi úředními zdržen, v poslední chvíli převzal referát „o spolcích a časopisech učitelských“ nádučitel J. M. Kadlčák. Probrav vznik a rozvoj spolkového života a učitelského časopisectva dob starších vzpomněl r. 1848. Působení družiny Wenziga, Budče a volných družin. Připomněl, kdo první shromažďoval a sdružoval učitele a zakládal časopisy. (Rezáč: Škola a život.) Řečník pak probral:

1. Úpadek spolkaření i časopisectva českého v době absolutismu a jeho znovuzřízení po zavedení ústavního zřízení.

Družina Havelkova v Olomouci a její snahy: a) Spolky okresní. b) Ústřední spolek. c) Komenský.

II. Organizace učitelstva na Moravě až do uplatnění směru svobodomyšlného. Život ve spolcích okresních, působení spolků těch, sjezdy Ústřední jednoty.

III. Rozklad. Nynější poměry na Moravě, v Čechách a ve Slezsku. Rozštěpení učitelstva ve směr krajně liberální a katolický.

IV. Katolické spolky 1. u nás na Moravě a v Čechách: 2. u Slovanů; 3. německé v Rakousku a v Německu.

V. Rozvoj časopisectva učitelského 1. na Moravě a v Čechách; 2. u sousedů.

VI. Vliv a působení spolků i časopisů.

VII. Naše tužby a naděje do budoucnosti — načez navrhl resoluci, jež schválena v tomto znění:

A proto spolky i časopisy učitelské působtež ku vzájemnému sblížení všech vychovatelů a vystříhejtež se všeho, čímž by autorita jak učitele tak i kněze poškozena byla a přátelský poměr obou ve školství spolupůsobících stran mohl býti porušen, práce vychovatelská znesnadněna ano i znemožněna byla; doporučuje se všem věrným katolíkům, aby dle možnosti podporovali katolické spolky učitelské.

Všechny opravdu pozoruhodné řeči sledovány s velikým zájmem a řečníkům vzdány díky jednak hlučným potleskem, jednak vřelými doslovy předsedy ndp. msgr. dr. Sedláka, kterýž porady odboru řídil a vřelým přehledem vykonané práce zakončil. K—

Umění v domácnosti.*)

Podává Jan Bečvan. — Věnováno Jos. Vencourovi ve Val. Meziříčí.

„Všc, co potěšuje, je uměním“ — tento na první pohled zarážející a překvapující názor Nitscheův vane celou knihou Schultze-Naumburga. Autor otvírá na mnoha místech nové, zajímavé perspektivy, hje se za nová hlediska umělecká. A přece, přečte-li člověk pozorně celou knihu, je nucen vyznati: Ano, tak je to! To je právě hledisko na umění, pokud s ním člověk stýkati se může ve vlastní domácnosti. Škoda jen, že ještě některé partie nejsou podrobněji podány, jak si vše autor představuje (hlavně ve stati o nábytku), ale vždyť konečně spisovatel sám praví, že jeho kniha nechce býti encyklopedií, nějakou snůškou podrobných předpisů, nýbrž více studií. Několik myšlenek z výtečné této knihy podati jest úkolem této drobné essay.

*

Autor obrací se proti směšné domněnce, jakoby úprava a výzdoba příbytku musela býti dle téže hloupé, spanštělé fačony, a žádá důrazně,

*) Umění v domácnosti. Napsal Schultze-Naumburg. Otázky a názory. R. II. Nákl. Jana Laichtera na Král. Vinohradech, Žižkova ul. č. 10.

abychom hledali v úpravě svých bytů výraz svého vlastního postavení, svých prostředků, svého vlastního bytí. Směšná myšlenka prosákla massy: dělat ze svého bytu zmenšené obydlí knížecí. Že je to vše samé fabriční zboží, pouhá imitace, dekorace, švindl, rozumí se samo sebou. Proto pryč s dělanou vznešeností, mějme konečně jednou už smysl jen pro to nejlepší a pravé. „Jak v pravdě vznešené a imposantní by mohlo býti přece i prosté obydlí občanské, v němž by se hrdě zřekli veškeré okázalosti (symbolu to bohatství), kde by však za to vše až do nejmenší maličkosti bylo pravé a vytvořeno z vybraného vkusu.“ Lidem, kteří mají v těle jen trochu citu pro pravdu, sebevědomí a smyslu pro krásu, předkládá autor obraz takové úpravy bytu.

Stěna má býti nábytku našemu pozadím, tedy jaksi plochou, na níž mají předměty vyniknouti. Stěna má se tedy co nejméně vtírati, vměšovati do celkové úpravy, ač zase nemá také působiti dojem nepříjemné jednotvárnosti. Nejlépe je, obložíme-li stěny dřevem, což má do sebe cenu veliké trvalosti. Netřeba nějakých nádherných dřevorezeb, stačí dobré dřevo sosnové, jemně mořené nebo lazurované. Velmi krásný způsob obložení stěn je štuk, a to zbarvený v masse. Nebo též spojení dřeva a štuk, dřevo dole, štuk nahore; spojení takové ostatně může býti zjednáno s nejrozmanitějšími látkami. „Představme si pod obrubou ze světlého dřeva napjatou světlou látku, jemně řáskovanou — hle, motiv pro pokoje, které mají působiti zvláště něžně. Vůbec mohli bychom tkanin užívat mnohem hojněji.“ Vkusná jest též výzdoba pokoje čalouny. Čaloun však nemá býti převahou nábytku stlačován na pouhé pozadí. Co se týče barvy čalounu, nejlépe učiní každý, bude-li sám pozorovati barvy, které na něj působí blahodárně. Působí-li na mě konejšivě zeleň, zvolím barvu zelenou pro čaloun, působí-li na mě dobře modrá barva, zvolím si tuto.

Co se stropu týče, jsme-li odkázáni na skromné prostředky, volme strop jednoduše omítnutý. Je to zcela útulné a vkusné, je-li strop natřen bíle neb do bělava. V tom případě není sice strop výzdobou, ale aspoň neruší celkového dojmu. Ale barbarským vkusem jest, dáti si strop pomalovati ubožáckými ornamenty, hodně pestrými, nebo docela celým zátiším. Taktéž hloupě se vyjímá imitace plastické výzdoby štukové. Štuk je ovšem výzdobou stropu, ale musí to býti štuk opravdový. Jak výzdobný motiv poskytují prosté tvary, kruh, ovál, slunce. Nutno však nechati štuk bílý, nebo bělavý, „aby říkal: já jsem štuk. Štuk pomalovaný věru se mi zdá jako rybičkový koláč s omáčkou z pečeně.“ Schultze je nadšen pro strop dřevěný. Nemusí ovšem vypadati jako strop z nějakého renesančního zámku. Vždyť už samo dřevo působí velmi příjemně a strop z hladkých prken, rozčleněných trámovým činí dojem nadmíru útulný.

Co se týče podlahy, spočívá velký malebný půvab v parketách. Není však nad sympatickou, do běla vydrhnutou podlahu. Bohužel, že se od ní tak zúplna upustilo. Kdo odkázán jest na nejvyšší prostotu, tomu se vřele doporučuje, neboť držena-li v čistotě, propůjčuje domácnosti cosi neobyčejně úpravného, jako stálý důkaz její bezvadné čistotnosti. „Zlým znamením je, že i sedláci počínají své podlahy natírat lakem. Není prý tak vidět špinu. Ovšem, není jí tak vidět.“

U dveří a oken ponechejme dřevo jako dřevo. Vždyť prosté dřevo sosnové žilkované poskytuje často nádherný motiv. Je tudíž lépe, dřeva nenatírat, nýbrž jen lasturovat. Tím se žilkování zřetelněji zbarví, a okno takové i dvéře dají se dle potřeby mýti. A když už volíme nátěř, nevolme bezkarakterní zbarvení, dnes tak běžné. Proč bychom nepoužili zeleně nebo modře? Vždyť něco takového vypadá rozkošně, byl-li volen ovšem tón se

vkusem. Na pravém místě je také čistotná starosvětská běl, které dříve mivali tolik. Vždyť jest veselá a jasná — propůjčuje domu něco velice vlidného.

Záclony musí býti upraveny prakticky a krásně zároveň. Napřed musí býti upravena stránka praktická, nežli se pomyslí na stránku estetickou. Úlohou záclon jest za dne zastíratí pohled zvenčí do pokoje, ale naproti tomu zase dopouštěti průhled z pokoje ven. Druhým úkolem záclon je uzavřítí na večer světlici úplně proti světu zevnějšímu a posilovati pocit útulnosti pobytu mezi čtyřmi stěnami. K úkolu prvému hodí se látky průsvitavé, k druhému pak látky husté nebo aspoň neprůsvitné. Nutno spojití tedy obojí látku vedle sebe k snadnému a pohodlnému manipulování tak, aby každá z nich o sobě mohla zastříti okno. Třeba jest dbáti na nejkrásnější moment estetický, na jemné totiž zvarhanění záclony shrnuté v široké klidné ploše stažené. Pohybem záclona takřka obživuje. A tento úkon její měli bychom ukazovat zřetelně, od něho bychom měli vycházet a na něj dávat důraz. Záclona visí kroužky na tyči. Vezmu-li pěkně leštěnou mosaznou tyč, upevním-li zřetelně napříč okna a dám-li zácloně, aby se po ní mohla vozit, zjednám tím obraz pro svůj cit mnohem příjemnější a jasnější, nežli draperií. Dám-li pak druhou záclonu z látky průsvitné, aby se vozila po tenounké mosazné tyčince v okenní špaletě, ujdu tak i nebezpečí, že by vnitřní sklenutí okenní vypadalo příliš holé. Při volbě záclon dbejme na barvu. Na té záleží velmi mnoho, ale ať je volen sympatický tón, jenž dává souzvuk s barvami stěn a ostatního okolí. Tedy netřeba vždy tutěž barvu, jakou má stěna, nýbrž její protiklad. Ornamentální výzdoba sice není nutná, ale je přece už mnohem spíše na místě.

Co se týče koberců, nemysleme, že nádherný, perský koberec hodí se do skromného pokoje. Ten žádá v okolí svém bujnou hýřivost. Je-li pokrytí podlahy vůbec potřebno, snažme se o dojem útulnosti, a ten zhusta docílíme, obložíme-li celý pokoj touž látkou kobercovou. Lze se při tom obejítí beze všeho vzoru. Koberec musí vyhovovati svému účelu: býti špatným vodičem tepla a vedle toho poskytovatí příjemný dojem očím. Za předložky k postelím nebo pohovkám možno dobře užítí kožešin. I rohožová pletiva hodí se často velmi dobře na pokrytí podlah.

Tak přicházíme konečně k nábytku. Hlavní věcí tu bude, abychom neplnili pokoje věcmi bezúčelnými, skřínkami, do nichž se nic nestaví, stojánky, na nichž všude stojí haraburdí atd. Základem při nábytku musí býti smysl pro věcnost, účelnost, pohodlnost, a ten smysl, bohužel tak zhusta chybí. Stůl má býti tak postaven, aby se za ním mohlo pohodlně sedět, pohodlně dívat na své knihy; má býti větší, široký, útulně pohodlný, s nohami, o něž bys se neotloukal, s deskou, kde bys se ustavičně nebál, že poškrabeš na ní polituru, tak postavený, aby na něj denní světlo plným proudem se strany a kde by i umělé světlo tak bylo zařízeno, abys si nekazil oči. Stačí jedna, prostranná skříň na knihy, n-smyslem je umísťovati svou knihovnu v pohovkách, ozdobných skřínkách; na policích v koutě a v kredenci. Na psacím stole nemají býti etažérky a konsolky hlavním motivem. Psací stůl má býti tak upraven, aby si na něm člověk mohl pohodlně uložití své účty, knihy, dopisy a co tam vůbec náleží, a co hlavního, psací stůl má míti velikou, pohodlnou deskou, abychom se mohli na ní při stole náležitě rozložití. Vůbec nemá se zapomínati, že nejpraktičtější a nepohodlnější forma je také požadavkem nové doby. Při zhotovování nábytku samého budiž dbáno na to, aby byla uplatněna krása materiálu, což lze dosáhnouti i nejlacinějším a nejprostším dřevem, třeba

sosnovým. Třeba hledati půvab v krásných kusech nábytkových a zřící se raději, kde předpokládány malé výlohy, všeho ornamentu, soustružiny a hraček. Když vypadá domácnost nyní tak, jak by měla vypadat u člověka esteticky vzdělaného, můžeme pomýšlet na další výzdobu pokojů. Jest se nám však varovati od nesprávného názoru, že si vyzdobíme místnost, když v ní kde co navěsíme a nakupíme, co jen můžeme sehnati nebo co máme, i kdyby to byla díla skutečné umělecká.

Každé umělecké dílo nemusí býti výzdobným, a nemusí se hoditi zrovna na stěnu. Naprosto oprávněným požadavkem je, aby předměty určené k okrase stěny byly také rázu dekorativního. Nebylo by dobré pověsiti na stěnu kresbu nebo náčrtek, provedený lehkými liniemi, třeba tužkou, i kdyby to bylo jak umělecké a od jakéhokoliv umělce. Kresba na stěně musí míti všechny dekorativní vlastnosti. Jak daleko lépe působí třeba barevný, nástěnný koberec, šířící zálibu v barvách a přičleňující se svými liniemi a plochami k rytmu architektury.

Rozvěšujeme-li obrazy, dbejme na rozčlenění stěny obrazy. „Tajemný výraz krásy, ležící v proporcích, snad málo kdy se neumělci uvědomí, ale i on dobře pocítuje jejich účinek.“ Jen se varujme soustavy nahromadovací, vždyť jak často se zničí i umělecké dílo samo nevhodným sousedstvím. Mylnou jest domněnka, jako by opravdu dobré umělecké dílo musilo působit vždy. Vytvořme hlavní stěnu pokoje jedním obrazem, a byť by zůstaly i velké široké plochy prázdné vedle něho, spatříme brzy, jaký příjemný klid tím vejde do pokoje. Jen se vyhýbejme oné nešťatné manii, všecko naplňovat, jako by to znamenalo už výzdobu. Úlohou naší bude nikoli naplňovat, nýbrž rozčleňovat. Ovšem, může býti i více obrazů na jedné stěně, ale musíme jimi pěkně prostor rozčlenit.

Každý obraz musí vidět; tak velmi rušivě působí malinký obrázek zavěšený příliš vysoko. Lépe jest neosvětlený kout nechati prázdný, než tam zavěsiti obrazy. Při koupi obrazů dbejme na to, abychom koupili od umělců samých. Není-li to možno, obraťme se na některého vynikajícího slušného obchodníka s uměleckými výtvary.

Kdo nemá peněz na původní obrazy, ozdobí příbytek vzornou kopií uměleckého díla. Vždyť zdařilá kopie uměleckého obrazu je někdy lepší než prostřední originál, a poskytuje vlastně též umělecký požitek jako originál sám. Komu však nestačí prostředky ani na kopie, nechť ozdobí příbytek aspoň reprodukcemi dle děl nových i starých mistrů. Jsou-li zdařilé, hodí se dobře za okrasu dekorativní; nutno ovšem, aby byly zarámovány vkusně a s potřebným taktem.

Obzvláště zajímavý jsou Schulzovy návrhy v otázce rámců. Rám nutno pojímati jako zřetelně utvořenou hranici plochy obrazové, kteráž zjev obrazu svírá a zavírá. Účelu tomu vyhoví skoro vždy úzká ploška, jejíž barva v obraze samém, pokud to ovšem možno, se nevyskytuje. Proto asi uchylovali se rádi lidé ke zlatu, jakožto barvě rámu, neboť zlato se zřídka kdy v obraze samém objevuje. „Dále brávali k tomu zlato asi z té příčiny, poněvadž zlato ve svých světlech má takovou svítivost a sílu tónu, který daleko předstihuje každý tón dosažitelný barvami a tím zvláště zdůrazňuje rozdíl skutečného světa zevnějšího (jehož částí přece rám je) a neskutečného světa v obraze.“ Nemůžeme tedy jen tak zavrhovati zlaté rámy, jen naduté okázalosti a přepychu dlužno se při tom varovati. Dotěravě široké, titěrným ornamentem přečpané zlaté rámy jsou vždy špatné. Buď má býti rám prostým ohraničením plochy obrazové, a pak stačí úzká lišta, třeba lehce článkovaná a pozlacená. Anebo má býti rám samostatným dílem uměleckým,

ale pak bude nejlépe, bude-li komponován od umělce samého, aby tak tvořil s obrazem vnitřní jednotu.

Ovšem vedle zlata je ještě množství tónů, jichž lze užítí stejně dobře a mnohdy i lépe. Tak třeba tmavě odstíněný rám působí mnohem jemněji. Lze tu upotřebiti každé jiné barvy, jen musí tato přinášeti obrazové ploše zakončení a klid. Nebo můžeme sloučiti takové tóny se zlatem tak, že do vnitř rámu vložíme úzounký zlatolesklý proužek na půl prstu šíře. O tvaru rámu nedá se říci nic určitého. Nemáme formy, jež by se dala ustanoviti za normu; každé umělecké formy dá se na některém správném místě použít. Mnohdy, zejména pro malé obrázky, velmi dobře hodí se hodně široké rámy, které pak propůjčují celku větší rozměr. Nepříznivě působí bílý, papírový okraj u jednobarvých reprodukcí dle maleb, zejména u fotografií a fotograur dle olejových obrazů.

Mluví se často proti zasklení obrazů. Leč neprávem. Sklo má u obrazu velmi pěkný esthetický účinek. Sklem se obraz ještě dále vzdaluje od skutečného světa zevnějšího a tvoří takto nový svět, jenž od onoho úplně odloučen deskou skleněnou, jako sen před námi se rozkládá. Že skleněné tabule tu a tam reflektují silněji, než by reflektovaly obrazy samy, v tom leží nový dekorativní půvab. „Neboť reflektování je o sobě jemným zjevem světelným. Kdo však chce obrazu požívat intimně, najde si přec vždy správné stanovisko, kde ani sklo ani obraz beze skla nereflektuje.“ (Str. 87.)

Dokončení.

Z Katolického spolku českého učitelstva na Moravě. Ve smyslu usnesení výboru a valné hromady podány petice o úpravu služného podle požadavků moravského učitelstva předsedovi klubu nár. poslanců p. dru. Žáčkovi a předsedovi katol. poslanců národních p. dru. Hrubanovi.

Rolníci a poplatníci podali sněmu tuto petici, aby školní plat byl zrušen: Nespravedlivým rozdělením daní páchána jest veliká křivda na nás rolnících a poplatnících vůbec, neboť veškera břemena daní ve výši procentuálně nejvyšší naložena jsou na bedra naše. Vedle pozemkové daně platiti musíme daň domovní, osobní, vedle toho daň školní, která vybírána jest na obcích — dle jména školní plat. Školním platem hradí se na obcích od c. k. berní spávy předepsaný školní paušál. — Školní plat stanoví se na obcích dle výše předepsaného školního paušálu, který obec sama vybírá od osob, které ditky své do školy posílají.

Tento školní plat jest pravým břemenem pro naše obce, neboť veliká většina rodičů ditky do školy posílající jest nemajetná a tak musí pak dopláceti za ně občané druzí!

Mnohé obce — aby se vybírání školního platu usnadnilo — zrušují školní plat, a školní paušál hradí se obecní přírážkou. V tomto případě však jsou zase stíženi největší poplatníci. Leč i takový způsob nevyhovuje a obce mají s vybíráním školních příplatků veliké nesnáze.

Vybírání školního platu jest zřízení staré, nové době neodpovídající! Na všech stranách, ve všech oborech zavádí se pokrok, ale na obcích našich ve školních platech nechává se zastaralý způsob, který přičí se také společenskému postavení učitelstva. Školní plat jest ponižujícím zřízením

i pro stav učitelský, na který se tímto nedůstojným způsobem vybírá zvláště, čímž se stav o vážnost připravuje, ač na plat úředníků jiných stavů se zvláště nevybírám.

Školní plat nevyhovuje poměrům obecním a zavdává skoro každé obci podnět k různým nesprávnostem.

Proto obracíme se my rolníci a poplatníci na slavný zemský sněm s uctivou prosbou, aby se předepisování školního paušálu od c. k. berních úřadů zrušilo, čímž vezme za své školní plat sám, aby se školní paušál hradil ze zemských důchodů, případný schodek hraditi se může zemskou přírážkou!

Pozoruhodný úspěch. Předseda katolického spolku učitelského J. M. Kadlčák obdržel I. cenu, a sice zlatou medaili Ústředního zemského spolku včelařského za expozici včelařskou na výstavě včelařsko-ovocnářské ve Frenštátě dne 13.—17. září pořádané. Za vystavené hrušky obdržel diplom čestného uznání. Dále vyznamenání v oddělení včelařském učitel J. Křesta z Trojanovic, nadučitel Svěrák z Kělče, nadučitel Dion. Polanský z Dol. Bečvy, učitel Luzar z Vel. Kunčic, nadučitel Bordovský z Tiché a řada jiných učitelů. V oddělení ovocnářském III. cenu obdržel nadučitel Blecha ze Stařice a řada učitelů diplomy. Zajisté pěkný úspěch učitelů snaživých.

O kvalifikování učitelů v Čechách píše „Učitel“: „Sliby, které učitelům v zemské poradě loni konané zemští dozorcové učinili vzhledem k veřejné kvalifikace, uskutečněny nyní způsobem následujícím: Okresní školní dozorce, prohlédnuv všechny třídy školy, koná se všemi učiteli společnou poradou, o níž se sepisuje protokol, který se pak podepisuje inspektorem a všemi učiteli. Nejdříve okresní školní inspektor dává přehledný posudek o celkovém dojmu, jež učinil na něj ústav, pak se posuzují výkony jednotlivých tříd a učitelův a probírání učebných předmětův. Na konec vyzývá předsedající inspektor, aby byly přednášeny případné žádosti, stížnosti námitky atd. Protokol dodá se okresní školní radě a ta jej zašle s ostatními inspekčními nálezy zemské školní radě. Opis protokolu má se uložit v archivu školy. Toto veřejné posouzení výkonů jest pak rozhodujícím pro vyplňování kvalifikačních tabel, které se musejí k žádostem o místo přikládati. Vyznáváme bez vytáček, že tento postup jest velikým krokem k lepšímu. O případném přezkoušení inspekčního posudku vyšších instancí není ovšem žádné řeči a učitelé nepřísluší proti němu žádného odvolání; inspektor jest tu tedy tak jako dříve absolutním. Ale čeho dosaženo, jest velikým pokrokem. My učitelé v Čechách tedy víme tak dosti dobře, jakou máme kvalifikaci, žádáme-li o jiné služební místo.

Kárné třídy doporučila okresní rada učitelstva v Praze zřizovati pro děti z měst. obec. a měšť. škol vyloučené, rozpustilé a svévolné. Pojmenování tříd těch má přízvuk tvrdý i hanlivý. Sama o sobě jest správná myšlenka, děti rušící práci učitelovu dáti na čas (nejméně čtvrt roku) do ústavu zvláštního, ale nemá se hned pomýšlet na kolonie trestanecké. Za prostředky výchovavací užito bude prací ručních a působivých trestů úsobě jednotlivcův přiměřených. Všichni buďte přídržováni co nejprísněji k tichu, naprostému pořádku a největší čistotě. Učení a práce střidej se s krátkým tělocvikem. Zdraví chovanců buď věnována zvláštní péče. Kdo byl v kárné třídě třikrát a se nepolepšil, bude odkázán polepšovně libeňské. *Rozhledy.*

O nynější „moderní“ škole napsal slavný švýcarský spisovatel, rektor vysoké školy v Bernu dr. Hilty, tato slova: „Chceme-li hodnotu nynější školy poznati, tažme se, co nám moderní škola dává a co nám bere. Bere

nám velkou část našeho veselého mládí a přirozené svobody, bere nám naši dětskou viru a tělesnou svěžest. Úvádí nás do styku se špatnými lidmi a poměry. Ničí, jak daleko je možno, veškeré vlohy původnosti a genia. Učí nás množství věcí pro budoucí život nepotřebných, odnímá nám chuť k dalšímu sebevzdělání. — Dává nám za to jistý počet užitečných a potřebných vědomostí a dovedností, potřebný styk s jinými lidmi a s různými třídami společnosti; konečně v nejlepším případě vzbuzuje při velmi dobrém učení trvalou náklonnost k některým vědám. Muselo by se na tuto miskou ještě mnoho položit, aby byla aspoň rovnováha. Z toho soudí, že brzy nám bude s nynější školou účtovat.

O nemravné literatuře, této hrozné rakovině moderního pokroku, rozpisuje se mnichovská „Allg. Zeitung“ a praví mimo jiné: „Nemravná literatura roztéká se z Paříže, Berlína, Vídně a Pešti čím dále tím do vrstev širších a širších. Veřejná slušnost úžasně klesá. Bahno stříká výš a výše; páchne až k nebi, není stavu, není věku, jenž by jím nebyl pokálen. Jde tu o čistotu života rodinného, čistotu žen, věrnost mužů, nevinnost mládeže, zdraví poměrů pohlavních!“ — A toto cizácké literární bláto o překot se překládá i do naší mateřštiny a nesvědomytými nakladateli, kterým prý dobrá literatura domácí nejde na odbyt, kolportuje se i mezi lidem našim, tak že se takovou „literaturou“ rakovina nemravnosti nápadně rozežírá tam, kde druhdy česká kniha národ budila, ušlechťovala a sílila. Žádný lotras nemá tolik zločinů na svědomí, jako takový spisovatel a nakladatel, o němž platí slovo Páně, že by měl s žernovem na hrdle pohřížen býti du hlubokosti mořské.

Školní reformy na středních školách. Ministerstvo vyučování nařídilo, že po každé vyučovací hodině na středních školách má býti 10minutová přestávka. Ztracený čas nahradí se pátou vyučovací hodinou, která skončí o 1 hodině odpoledne. Vánoční prázdniny mohou se prodloužit až do 2. ledna.

Večírky rodičů zavedl ředitel gymnasia v Mariahilfu ve Vídni dr. V. Thumser, aby tužil shodu a spojení školy a domova. Nyní pomýšlí na zavedení i konferencí rodičů. Přednášející nemají býti jen profesori, ale i rodiče. Dr. Thumser slibuje si od svých novot mnoho pro rodinu i školu.

Sdružení veškerého učitelstva — v Itálii. V Itálii se snad stane skutkem, nač v Rakousku začíná se pomýšlet. V Urbině sešli se profesori university, akademie krásných umění, škol středních a učitelé národní, aby sestavili program, na jehož základě by se všechny síly učitelské z celé Italie mohly spolčit. Schváleny byly stanovy a přijata resoluce, aby všickni profesori a učitelé seřadili se v jedno vojsko, protože jen tím způsobem umožněno bude žádoucí řešení otázek školských, tak těsně spojených s blahobytem lidu.

Proti veřejnému tělocvičení žen a dívek. Dr. Götz, předseda všech tělocvičných spolků v Německu, vyslovil se v otevřeném dopisu proti tělocvičení veřejnému žen a dívek. Má se tělocvičiti dle něho jen pokud se snaší se ženskou povahou, mírně soukromně a nikdy veřejně. Ostře vyslovil se proti spolkům dam, které chtěly uspořádati veřejné produkce.

Sebevraždy dětí. V Kostomlatech u Nymburka oběsil se v komoře své babičky 12letý školák Václav Rejholec z Hořan. Příčina není známa.

Drobnosti. Útulak pro učitelky. Arcikněz Schmidt v Katovicích (v Pr. Slezsku) věnoval svoji villu v Landeku Spolku kat. učitelek ve Slezsku ke zřízení útulku pro učitelky. — Spolek katolických českých škol v Praze má na 1000 členů. Dosud vydrží pouze pensionát spojený

s obecnou školou (v Bubenči). V dalším postupu chce se pokusit o zřízení školy měšťanské, učitelského ústavu, školy obchodní a realné. — Německý katol. školní spolek má nyní na 50 tisíc členů. Ročně přijímá 283.000 K a vydává 275.000 K. — Soukromý městský ústav ku vzdělání učitelek ve Valašském Meziříčí c. k. ministerstvem kultu a vyučování byl povolen. — V Mariánských Horách byla otevřena tímto rokem první třída chlapecké a dívčí měšťanské školy. Ústav bude udržován prozatím obcí. — Nová dvoutřídní obchodní škola otevřena byla ve Vyškově. — Polský ústav učitelský v Těšíně nebyl povolen, poněvadž zemská školní rada nechce přijat učebnice z Haliče, a zvláštní učebnice pro ústav těšínský psát a vydávat přece není možno. — V Čechách připadne jedna hospoda na 165 osob, jedna škola na 1280 osob. Případne tedy na jednu školu 8 hospod. — Nové houfnice se už zkoušejí. Staví se hradba podle nejmodernějších zásad vojenské pevnostní techniky a ta bude jimi rozstřílena. Stát to bude kol 100.000 K. — Rakouský voják jest dosti drahý. Jeden pěšák stojí poplatníky 442 K, jízdní 936 K, dělostřelec 986 K, vozotaj 1000 K, zákopník 492 K čili průměrně 650 K. Jejich výzbroj v tom počítána není. — Evropa vynakládá na vojsko 8 miliard K. — A. Hajn, red. „Osvěty Lidu“, svolává do Pardubic první sjezd lidí bez vyznání.

Odebírejte a čtěte „Vzdělávací knihovnu katolickou“. Předplatné a objednávky vyřizuje každé řádné knihkupectví, zvláště Cyrillo-Methodějské knihkupectví G. Franci v Praze.

Nová země na severu, výprava kapitána Otty Svedrupa k severní točně. Sešit 16. Cena 60 hal. Předplácí se na 10 sešitů 6 K. Na skladě u každého knihkupce, jakož i v nakladatelství J. Otty v Praze, Karlín 34. — Vysoce poučné i zábavné dílo Svedrupovo pokračuje ve vydaném právě sešitě v kapitole „Velitelovo poustevnictví“, uvádí zprávu Scheiovu a popisuje poplach na „Framu“, když v květnu roku 1900 na palubě vypukl povážlivý požár. Některé vyobrazení mezi textem a dvě přílohy „Velkodol“ — „Vnitřek Havnefjordu“ náležitě doplňují celek sešitu.

Z A S L Á N O.

Zpráva literární. V nejbližší době počne vycházeti nákladem J. Otty v Praze v sešitech velký román společenský „Kovové ruce“ od Václava Štecha. Román čerpán je dějem z města a jeho okolí, na něž autor zrovna prstem ukazuje. Podkladem jeho je neblahý, bohužel ne ojedinělý úkaz, že v městě stal se vševládnoucím činitelem, malým pašou v okrese muž, jenž řídil a ovládal záložnu a dominoval jejími kapitály. Tyto kapitály svěřeny rukoum schytralého podvodníka a jim ke všem možným stranickým a prospěchařským intrikám a machinacím využitkované staly se moci, staly se chápadly, staly se kovovými rukami, jimiž démon města daleko dosahoval a všechno podmaňoval... Román je znamenitou ilustrací našich společenských poměrů z dob, kdy celý národ stál proti sobě v nej-
příkřejším politickém napjetí. Hrdinou románu je učitel, mladý nadšený člověk, jenž očitá se v ohnisku, kde se křížují všechny společenské proudy, zápasy spolkové, intriky a boje. Český učitel shledá v tomto románě první obsažné vyličení přerodu staré školy ve školu novou, ve které se od let sedmdesátých rozpíná vše k netušenému rozvoji. Tedy román v několika směrech silně tendenční, dílo psané pro společnost českou všech vrstev. Sešit 1. vyjde již v nejbližších dnech a lze již nyní se k odebírání přihlásiti v kterémkoli knihkupectví nebo v nakladatelství J. Otty v Praze. „Kovové ruce“ budou vycházeti v sešitech po 32 haléřích.

Doporučujeme co nejvřeleji

každé škole

umělecké,
jubilejní
vydání

BABIČKY

od Boženy Němcové.

➔ Vyšlo úplné. ➔

KRÁMSKÁ CENA

brož. K 25.—, vázané K 31.—, v překrásné vazbě celokožené K 35.—.

PŮVABNÝ KRAJ

Slovenska

v pravdě oplývající krásami přírodními a plný idylických koutků slovanské půdy se všemi zajímavostmi národopisnými i lidopisnými překrásně zohrazen v právě vyšlém

levném, skvostně ilustrovaném díle:

Na krásném Slovensku.
Napsal Karel Kalal.

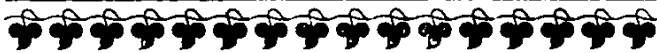
Barevné ilustrační přílohy.

K 2.40, pošt. 2.60.

Na skladě ve všech knihkupectvích.

Nakladatelství Jos. R. Vilímka.

Praha-II., Spálená ul. 13. Vídeň-I., Schottenring 1.

Velice praktická

NOVINKA!

Do kterých škol může žák vstoupiti ze školy obecné, měšťanské nebo nižší střední.

Sestavil KAREL KAMENÁŘ,
ředitel škol v Dačicích na Moravě.

Cena 1 K 20 h.

Nakladatel

A. Storch syn, knihkupec.
PRAHA, Staroměstské náměstí.

Krása duše.

Obrázky ušlechtilých žen a dívek.

Napsal KAREL ZVRÁTŇ.

Cena 1 K 20 h.

Nákladem

Cyrillo-Methodějského knihkupectví
G. Franci v Praze.

„Vychovatelské Listy“ vycházejí dvakrát měsíčně (5. a 20.)

Předplatné na celý rok obnáší 6 K

Redaktor Alois Adamec, učitel měšťanské školy v Ivančicích.

Administraci a expedici vede Hedv. Rubrová, učitelka v Brně, na Petrově č. 1.

— Pouze administraci posílá se předplatné. —

Nákladem Katolického spolku českých učitelů na Moravě.

Príspevky se honorují.

Inserty účtují se levně.

Tiskem Ferd. Navrátila v Ivančicích.